

ZAKON

O UPOTREBI ZNAKOVNOG JEZIKA

I. OSNOVNE ODREDBE

Predmet zakona

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se upotreba znakovnog jezika, odnosno pravo na učenje znakovnog jezika i pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik, način upotrebe usluge tumača za znakovni jezik, mere za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika kroz informisanje i obrazovanje na znakovnom jeziku i druga pitanja od značaja za upotrebu znakovnog jezika.

Načela

Član 2.

Ovim zakonom obezbeđuje se ostvarivanje ustavom zajemčenih osnovnih načela koja se odnose na uživanje ljudskih prava, a naročito na zabranu diskriminacije i uvođenje posebnih mera radi postizanja pune ravnopravnosti osoba sa invaliditetom sa ostalim građanima i razrada prava na dostojanstvo i slobodan razvoj ličnosti posebno u pogledu ostvarivanja prava na upotrebu znakovnog jezika i uključenosti gluvih osoba u donošenje odluka koje se tiču standardizacije i upotrebe znakovnog jezika.

Definicije

Član 3.

Glava osoba je osoba koja je usled informacionih, komunikacionih i drugih prepreka ograničena u punom i ravnopravnom učešću u društvenom životu.

Znakovni jezik je prirodni oblik komunikacije gluvih osoba koji ima svoja jezička svojstva, uključujući gramatičke funkcije, fonologiju, morfologiju i sintaksu.

Tumač za znakovni jezik je lice koje je, u skladu sa zakonom, steklo stručne kompetencije za obavljanje poslova tumača za znakovni jezik, odnosno stručne kompetencije za prevođenje govornog jezika na znakovni jezik i znakovnog jezika na govorni jezik.

II. UPOTREBA ZNAKOVNOG JEZIKA

Pravo na upotrebu znakovnog jezika

Član 4.

Pravo na upotrebu znakovnog jezika podrazumeva pravo gluve osobe na učenje znakovnog jezika i pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik.

Niko ne može da zabrani gluvoj osobi pravo na upotrebu znakovnog jezika.

Glavo dete ima pravo da uči i koristi znakovni jezik.

Roditelj, odnosno staralac gluvog deteta, kao i sva druga lica, ne mogu da mu zabrane učenje i korišćenje znakovnog jezika.

Pravo na učenje znakovnog jezika pored gluve osobe ostvaruje i drugo lice.

Učenje znakovnog jezika

Član 5.

Učenje znakovnog jezika organizuje i sprovodi ustanova obrazovanja i vaspitanja i druga organizacija koja je stekla status javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih, u skladu sa zakonom, na osnovu programa, koji može biti prilagođen potrebama i mogućnostima gluvih osoba, kojim se:

1) stiču znanja, sposobnosti i veštine radi sticanja ključnih kompetencija za ostvarivanje mogućnosti za lični, socijalni i profesionalni razvoj i dalje učenje, u skladu sa zakonom;

2) stiču sposobnosti za upotrebu stečenih znanja, veština i stavova, neophodnih za obavljanje radnih aktivnosti tumačenja znakovnog jezika i sticanja stručnih kompetencija za obavljanje poslova tumača za znakovni jezik, u skladu sa zakonom.

Program iz stava 1. ovog člana donosi ministar nadležan za poslove obrazovanja uz prethodnu saglasnost ministra nadležnog za poslove unapređenja položaja osoba sa invaliditetom.

Upotreba usluge tumača za znakovni jezik

Član 6.

Gluva osoba koja koristi znakovni jezik, odnosno gluva osoba koja nije u mogućnosti da na osnovu drugog oblika komunikacije, čitanjem sa usana, pisanjem ili na drugi način, ostvari neko pravo, na zakonu zasnovan interes ili izvrši obavezu ima pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik.

Upotreba usluge tumača za znakovni jezik obezbeđuje se neposrednim angažovanjem tumača za znakovni jezik ili na drugi način prihvatljiv gluvoj osobi, upotrebom savremenih tehničkih dostignuća.

Upotreba znakovnog jezika u postupku pred javnom službom

Član 7.

Gluva osoba iz člana 6. ovog zakona ima pravo da koristi znakovni jezik u postupku pred državnim organom, organom autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, kao i drugim organom i organizacijom i pravnim licem kome je povereno vršenje javnih ovlašćenja (u daljem tekstu: javna služba).

Upotreba znakovnog jezika u političkom životu

Član 8.

Gluva osoba iz člana 6. ovog zakona koja učestvuje u političkom životu - na sastancima i sednicama organa javne vlasti, ima pravo na upotrebu znakovnog jezika.

Upotreba znakovnog jezika u ustanovama obrazovanja

Član 9.

Obrazovno-vaspitni rad u ustanovama obrazovanja i vaspitanja i studije na visokoškolskoj ustanovi mogu se izvoditi na znakovnom jeziku za gluve osobe, u skladu sa njihovim potrebama, sposobnostima i mogućnostima.

Obrazovno-vaspitni rad iz stava 1. ovog člana ostvaruje se na osnovu procene potreba za pružanjem dodatne obrazovne, zdravstvene i socijalne podrške interesorne komisije kroz program vaspitanja i obrazovanja dece, odnosno školski program i individualni obrazovni plan za učenike, u skladu sa zakonom.

Upotreba znakovnog jezika kod poslodavca

Član 10.

Gluva osoba iz člana 6. ovog zakona ima pravo da koristi znakovni jezik u toku zapošljavanja i rada kod poslodavca, i to: pri obavljanju razgovora za posao, kod zaključivanja i otkazivanja ugovora o radu ili drugog ugovora o radu van radnog odnosa, stručnom osposobljavanju i usavršavanju, volontiranju, u toku rada ili učestvovanja na radu kod poslodavca po bilo kom osnovu dok postoji objektivna potreba za takvom uslugom i u slučajevima u kojima se zaposlenim licima kod poslodavca saopštavaju informacije od uticaja na proces rada i njihov položaj.

III. NAČIN UPOTREBE USLUGE TUMAČA ZA ZNAKOVNI JEZIK

Usluga tumača za znakovni jezik od strane udruženja osoba sa invaliditetom

Član 11.

Gluva osoba iz člana 6. stav 1. ovog zakona može da ostvari uslugu tumača za znakovni jezik na osnovu prethodno iznetog zahteva udruženju osoba sa invaliditetom (u daljem tekstu: udruženje) na teritoriji jedinice lokalne samouprave na kojoj ima prebivalište ili na kojoj ostvaruje pravo, na zakonu zasnovan interes ili izvršava obavezu, ukoliko udruženje raspolaže sredstvima opredeljenim u skladu sa zakonom za te namene.

Ako udruženje iz stava 1. ovog člana nije u mogućnosti da obezbedi upotrebu usluge tumača za znakovni jezik, zahtev gluve osobe prosleđuje savezu udruženja koji se bavi zaštitom gluvih osoba (u daljem tekstu: savez) koji, ukoliko raspolaže sredstvima opredeljenim u skladu sa zakonom za te namene, obezbeđuje upotrebu usluge tumača preko tumača za znakovni jezik koji obavlja uslugu na području najbližem teritoriji na kojoj gluva osoba ima prebivalište, odnosno ostvaruje pravo, pravni interes ili izvršava obavezu i stara se o obezbeđivanju upotrebe usluge tumača za znakovni jezik na teritoriji Republike Srbije.

Radi ostvarivanja prava na upotrebu usluge tumača savez na svojoj internet prezentaciji obezbeđuje dostupnost i stara se o ažurnosti podataka o tumačima za znakovni jezik i području na kome pružaju uslugu, odnosno o mogućnostima angažovanja tumača za znakovni jezik.

Usluga tumača za znakovni jezik od strane drugog udruženja

Član 12.

Izuzetno od člana 11. ovog zakona, drugo udruženje koje se bavi zaštitom gluvih osoba, u skladu sa svojim ciljevima, može obezbediti uslugu tumača za znakovni jezik preko svojih članova koji su tumači tog jezika.

Usluga tumača za znakovni jezik od strane javne službe

Član 13.

Gluva osoba iz člana 6. stav 1. ovog zakona uslugu tumača za znakovni jezik ostvaruje i neposrednim obraćanjem javnoj službi koja je u obavezi da ovu uslugu obezbedi od strane zaposlenog koji zna znakovni jezik i preko koga se može obezbediti usluga tumača za taj jezik ili na teret sredstava te službe pod uslovom da udruženje, odnosno savez ne raspolaže sredstvima opredeljenim u skladu sa zakonom za te namene, odnosno da je potrebno obezbeđivanje neodložne usluge tumača za znakovni jezik.

Usluga tumača za znakovni jezik kod poslodavca

Član 14.

Udruženje, odnosno savez u obavezi je da obezbedi upotrebu usluge tumača za znakovni jezik uvek kada je u pitanju ostvarivanje prava gluve osobe na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik kod poslodavca, ukoliko raspolaže sredstvima opredeljenim u skladu sa zakonom za te namene.

Sredstva za uslugu tumača za znakovni jezik iz stava 1. ovog člana ne obezbeđuje poslodavac.

IV. MERE ZA PODSTICANJE PRIMENE I UNAPREĐENJE UPOTREBE ZNAKOVNOG JEZIKA

Obezbeđivanje uslova za upotrebu usluge tumača za znakovni jezik u potrebnom obimu

Član 15.

Ako upotreba usluge tumača za znakovni jezik ne može da se obezbedi na način utvrđen članom 11. ovog zakona, savez se obraća ministarstvu nadležnom za poslove unapređenja zaštite osoba sa invaliditetom (u daljem tekstu: Ministarstvo), radi obezbeđivanja razvoja i upotrebe usluge tumača za znakovni jezik u potrebnom obimu.

U svrhu obezbeđivanja razvoja i upotrebe usluge tumača za znakovni jezik u potrebnom obimu savez dostavlja Ministarstvu podatke o potrebama gluvih osoba, tumačima za znakovni jezik, sprovedenim uslugama od strane tumača za znakovni jezik i drugim podacima od značaja za obezbeđivanje usluge tumača za znakovni jezik u potrebnom obimu.

Obezbeđivanje sredstava za upotrebu usluge tumača za znakovni jezik

Član 16.

Sredstva za upotrebu usluge tumača za znakovni jezik od strane udruženja, odnosno saveza, obezbeđuju se:

1) u okviru sredstava budžeta Republike Srbije namenjenih za finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom i drugih udruženja čiji je cilj unapređivanje socijalno-ekonomskog i društvenog položaja osoba sa invaliditetom, na razdelu Ministarstva u skladu sa mogućnostima, odnosno u okviru raspoloživih sredstava namenjenih za finansiranje ustanova socijalne zaštite ili drugog pružaoca usluga socijalne zaštite, u skladu sa mogućnostima;

2) u okviru sredstava teritorijalne autonomije i jedinica lokalne samouprave namenjenih za razvoj socijalne zaštite i usluga podrške za samostalan život, odnosno unapređenje položaja osoba sa invaliditetom;

3) poklona, donacija, legata, kredita, kamata i drugih sredstava, u skladu sa zakonom;

4) drugih izvora, u skladu sa zakonom.

Mere za podsticanje primene znakovnog jezika na elektronskim medijima

Član 17.

Pružaoци medijskih usluga dužni su da sagledaju mogućnosti i rade na stvaranju uslova za omogućavanje praćenja audio-vizuelnih medijskih usluga putem

tumača za znakovni jezik ili primenom tehnika prihvatljivih gluvoj osobi u najvećoj mogućoj meri, obezbeđivanjem dnevnog praćenja dostupnog programa i sadržaja.

Mere za podsticanje primene znakovnog jezika putem telekomunikacionih usluga

Član 18.

Pružaoци telekomunikacionih usluga dužni su da sagledaju mogućnosti i rade na obezbeđivanju korišćenja usluga univerzalnog servisa, odnosno telefonskih i drugih komunikacionih usluga uz upotrebu video telefona, kol centra ili na drugi način, radi osiguranja jednakih mogućnosti za pristup telekomunikacionim uslugama, u skladu sa zakonom.

Mere za unapređenje upotrebe znakovnog jezika

Član 19.

Javna služba, Ministarstvo i drugi organi nadležni za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i naučno - istraživačke, obrazovne i ustanove kulture, kao i drugi organi i organizacije sagledavaju potrebe i razvijaju mogućnosti za ravnomerno obezbeđivanje brze i efikasne usluge u odnosu na potrebe gluviх osoba, usvajanje odgovarajućih propisa, preduzimanje mera u cilju promovisanja znakovnog jezika, razvoj mreže tumača za znakovni jezik u skladu sa potrebama, stvaranje uslova za dalju standardizaciju, razvoj i istraživanje srpskog znakovnog jezika i znakovnih jezika nacionalnih manjina i preduzimaju druge mere za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika.

Poslovi iz stava 1. ovog člana obavljaju se u saradnji sa udruženjem, odnosno savezom i drugim udruženjima koji se bave zaštitom interesa gluviх osoba, koji preduzimaju mere za razvoj mreže i omogućavanje upotrebe usluge tumača za znakovni jezik na celoj teritoriji Republike Srbije.

V. NADZOR

Član 20.

Nadzor nad primenom ovog zakona vrši Ministarstvo.

VI. KAZNENE ODREDBE

Član 21.

Novčanom kaznom od 200.000,00 do 500.000,00 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice koje zabrani ili ne omogući:

- 1) upotrebu znakovnog jezika u ustanovama obrazovanja (član 9);
- 2) uslugu tumača za znakovni jezik od strane udruženja, odnosno saveza (član 11);
- 3) uslugu tumača za znakovni jezik od strane javne službe (član 13);
- 4) uslugu tumača za znakovni jezik kod poslodavca (član 14).

Novčanom kaznom od 20.000,00 do 100.000,00 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 1. ovog člana i odgovorno lice u pravnom licu.

Novčanom kaznom od 100.000,00 do 400.000,00 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 1. ovog člana preduzetnik.

VII. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 22.

Nadležni ministar doneće program za učenje znakovnog jezika u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Udruženje i savez dužni su da u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona usklade svoju organizaciju, rad i akte sa odredbama ovog zakona.

Član 23.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. Ustavno pravni osnov

Ustavni osnov za donošenje Zakona o upotrebi znakovnog jezika sadržan je u odredbi člana 97. tačka 10. Ustava Republike Srbije, prema kojoj Republika Srbija uređuje i obezbeđuje sistem u oblasti socijalne i invalidske zaštite, a u vezi sa odredbom člana 21. stav 2, kojom je utvrđeno da se ne smatraju diskriminacijom posebne mere koje Republika Srbija može uvesti radi postizanja pune ravnopravnosti lica ili grupe lica koja su suštinski u nejednakom položaju sa ostalim građanima, i u odredbi člana 69. stav 4, saglasno kojoj sve osobe sa invaliditetom uživaju posebnu zaštitu, u skladu sa zakonom.

II. Razlozi za donošenje zakona

Razlozi zbog kojih se predlaže donošenje ovog zakona odnose se na:

- 1) realizaciju ciljeva predviđenih Strategijom unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji („Službeni glasnik RS”, broj 1/07, u daljem tekstu: Strategija) i preduzimanje odgovarajućih mera utvrđenih Zakonom o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom („Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori”, broj 42/09, u daljem tekstu: Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom);
- 2) omogućavanje ravnopravnosti izjednačavanjem mogućnosti kroz ostvarivanje prava na komunikaciju gluvih osoba sa invaliditetom u skladu sa njihovim potrebama.

Istovremeno, izjednačavanje mogućnosti, pristupačnost i omogućavanje ostvarivanja različitih prava u skladu sa potrebama gluvih lica jesu i osnovni ciljevi koji se ovim zakonom postižu, u smislu inkluzije osoba sa invaliditetom u sve društvene tokove.

U Republici Srbiji izvorna vrednost kulture gluvih i njihovih jezičkih prava još uvek nisu potpuno prihvaćeni. Problem gluvih osoba se, u savremenim uslovima u svetu, razmatra sve više kao područje koje zahteva odgovarajući tretman. U skladu sa tim, gluva osoba želi da bude shvaćena od strane društva kao njen ravnopravan, koristan i produktivan član i da svoja prava ostvari u jednakoj i punoj meri sa ostalim članovima zajednice.

Shvatanje o ograničenim mogućnostima gluvih osoba zbog smanjenog obima i otežanog načina komuniciranja, plod su zastarelih pogleda koji se moraju odgovarajućim merama društvene zajednice uklanjati. Da bi se potenciralo savremeno tretiranje problema gluvih osoba, potrebno je omogućiti pristup komunikacijama na najprikladniji i najprihvatljiviji način. Odgovarajuća komunikacija za gluve osobe proizvodi integraciju u različite društvene tokove.

Svaka osoba ima pravo da izrazi svoje ideje, misli i osećanja, koristeći jezik koji najbolje zadovoljava njegove komunikacione potrebe. Ako bilo ko uskraćuje ovu slobodu ili propisuje način da se ta sloboda uskraćuje, uskraćuje neotuđivo ljudsko pravo, pravo na komunikaciju.

Znakovni jezik je nužni oblik opštenja gluvih osoba koji ne vladaju artikulisanim govorom. Kao osnova ovog govora, javlja se sistem znakova od kojih svaki ima svoje značenje. Ovakav sistem znakova predstavlja prirodni način komunikacije za gluve osobe, a uz tumače za znakovni jezik, ovakav oblik komunikacije omogućava razumevanje i puno prihvatanje različitih sadržaja ne samo od strane gluvih osoba, nego i od čujućih kada su u komunikaciji sa gluvim osobama.

U smislu navedenog, Strategijom je naglašeno da se posebna pažnja mora posvetiti činjenici da rizici marginalizacije i socijalne isključenosti imaju tendenciju da se uvećavaju i umnožavaju te je neophodno preduzeti sve aktivnosti kako bi se ovi rizici sveli na najmanju meru. Strategijom su predviđeni i opšti ciljevi, kao što su ugrađivanje pitanja položaja osoba sa invaliditetom u opšte razvojne planove uz izgradnju institucionalnog okvira i operacionalizaciju saradnje na aktivnostima planiranja i praćenja politika u ovoj oblasti, činjenje dostupnim socijalnih, zdravstvenih i drugih usluga baziranih na pravima i potrebama korisnika, u skladu sa savremenim međunarodno–prihvaćenim metodama, kao i osiguranje pristupa izgrađenom okruženju, pristupačnom prevozu, informacijama, komunikacijama i uslugama namenjenim javnosti.

U smislu navedenog, potrebno je preduzeti odgovarajuće mere da se osobama sa invaliditetom obezbedi pristup, ravnopravno sa drugima, između ostalog i informacijama i komunikacijama, a kada su u pitanju gluve osobe, onda je takav pristup u određenim situacijama jedino moguće obezbediti uz upotrebu tumača za znakovni jezik, odnosno onaj jezik koji gluve osobe u potpunosti razumeju.

Donošenje ovog zakona u skladu je sa mnogobrojnim dokumentima međunarodnog prava, kao što su: Univerzalna deklaracija o pravima čoveka, kojom se svakom garantuje sloboda mišljenja i izražavanja radi širenja informacija i ideja; Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, kojim se garantuje sloboda mišljenja i izražavanja; Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, kojim se garantuje pravo na učešće u kulturnom životu i uživanje blagodeti naučnog napretka; Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, kojom se promoviše, štiti i osigurava puno i jednako uživanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda osoba sa invaliditetom.

Upravo je Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom, u članu 9. utvrđeno da će u cilju omogućavanja samostalnog života i punog učešća osoba sa invaliditetom u svim sferama života, države strane ugovornice preduzeti odgovarajuće mere, koje se, između ostalog, odnose i na pristupačne:

- zgrade, puteve, prevozna sredstva i druge pogodnosti u zatvorenom i na otvorenom prostoru, uključujući škole, stambene objekte, zdravstvene objekte i radna mesta;
- informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući i elektronske usluge i hitne službe.

Takođe, države strane ugovornice će između ostalog preduzeti odgovarajuće mere da se u zgradama i drugim objektima otvorenim za javnost obezbede oznake na Brajevom pismu na način da se lako čitaju i razumeju, da se pruže oblici neposredne pomoći i posrednici, uključujući vodiče, čitače i stručne tumače za jezik znakova, kako bi se olakšao pristup zgradama i drugim objektima otvorenim za javnost.

Takođe, i u Izveštaju o napretku Srbije za 2014. godinu Evropske komisije (European Commission Serbia 2014 Progress Report), kod sagledavanja položaja osoba sa invaliditetom, navodi se da je sistem usluga socijalne zaštite još uvek institucionalizovan i veoma ograničen, a da se osobe sa invaliditetom svakodnevno suočavaju sa različitim preprekama, kao i da propis o upotrebi znakovnog jezika još uvek nije donet.

Inače ovakav propis postoji i u zemljama u okruženju – Makedonija (2009), Slovenija (2007), Bosna i Hercegovina (2009), dok je u Hrvatskoj postupak donošenja u toku, a od zemalja EU, propisi o znakovnim jezicima postoje u Austriji, Belgiji, Bugarskoj, Kipru, Češkoj, Danskoj, Estoniji, Finskoj, Francuskoj, Nemačkoj,

Grčkoj, Mađarskoj, Irskoj, Italiji, Letoniji, Litvaniji, Luksemburgu, Malti, Holandiji, Poljskoj, Portugaliji, Rumuniji, Slovačkoj, Španiji, Švedskoj, Velikoj Britaniji.

Imajući u vidu navedeno, kao i trajno opredeljenje Republike Srbije da omogući punu ravnopravnost svim svojim građanima, predloženo je donošenje ovog zakona, kojim bi se gluvim osobama sa invaliditetom omogućilo, kroz pravo na učenje znakovnog jezika i pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik, puno uključivanje u sve društvene tokove.

U smislu mogućnosti da se problem reši i bez donošenja akta i pitanja zašto je donošenje akta najbolji način za rešavanje problema potrebno je naglasiti da donošenje ovog zakona omogućava da gluva lica ostvare pravo da se u punoj meri uključe u društvene tokove, i to ravnopravno sa drugima, jer im se jedino na ovaj način omogućava ostvarivanje prava, obaveza i pravnog interesa u različitim postupcima pred javnim službama, u obrazovnom procesu, kod poslodavca i u svim drugim slučajevima. Ovakav način ostvarivanja prava gluvih je jedini način, jer samo na ovakav način gluve osobe mogu u potpunosti učiti, razumeti i shvatiti, a time se i uključiti u sve tokove u društvu, barijere sa kojima se suočavaju u različitim oblastima se prevazilaze, a mogući slučajevi diskriminacije u ovoj oblasti se svode na najmanju meru.

III. Objašnjenje osnovnih pravnih instituta i pojedinačnih rešenja

1. Glava I. Osnovne odredbe (čl. 1–3)

Glavom I. ovog zakona pored predmeta uređivanja i načela na kojima se zasniva zakon, izvršeno je definisanje znakovnog jezika i tumača za znakovni jezik.

Zakonom (član 1) se uređuje pravo na upotrebu znakovnog jezika, odnosno pravo na učenje znakovnog jezika i pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik, način upotrebe usluge tumača za znakovni jezik, mere za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika i druga pitanja od značaja za upotrebu znakovnog jezika, dok se zakon zasniva na načelima (član 2): poštovanja ljudskih prava i dostojanstva gluvih osoba; priznavanja prava na upotrebu srpskog znakovnog jezika i znakovnih jezika nacionalnih manjina, kao maternjeg jezika gluvih osoba; uključenosti gluvih osoba u sve sfere društvenog života na ravnopravnoj osnovi; jednakosti i zabrane diskriminacije.

Članom 3. definisana je gluva osoba i to kao osoba koja je usled informacionih, komunikacionih i drugih prepreka ograničena u punom i ravnopravnom učešću u društvenom životu.

Izraz „znakovni jezik” jeste prirodni oblik komunikacije gluvih osoba koji ima svoja jezička svojstva, uključujući gramatičke funkcije, fonologiju, morfologiju i sintaksu. Znakovni jezik jeste u suštini vizuelni način sporazumevanja, odnosno oblik neverbalne komunikacije kojim se oralni govor prikazuje znacima ili gestovima ruku koji nose značenje pojedinih misli, reči pojmova i rečenica, u zavisnosti od konteksta ili složenog niza ideja, a koji gluvim osobama omogućava prirodni način komunikacije.

Izraz „tumač za znakovni jezik” definisan je tako da se pod tumačem podrazumeva lice koje je, u skladu sa zakonom, steklo stručne kompetencije za obavljanje poslova tumača za znakovni jezik, odnosno lice koje je, u postupku organizovanog procesa učenja na osnovu posebnih programa u skladu sa zakonom, steklo sposobnost za upotrebu znanja i veština neophodnih za obavljanje radnih

aktivnosti tumačenja znakovnog jezika i o tome poseduje odgovarajuću javnu ispravu. Ovo lice praktično je dakle, osposobljeno za prevođenje govornog jezika na znakovni jezik i obratno.

2. Glava II. Upotreba znakovnog jezika (čl. 4–10)

U Glavi II. zakona regulisano je pravo na upotrebu znakovnog jezika koje podrazumeva pravo na učenje znakovnog jezika i pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik.

Članom 4. utvrđeno je da pravo na upotrebu znakovnog jezika, odnosno pravo na učenje znakovnog jezika i pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik što ostvaruje gluva osoba (član 3. - lice koje je usled informacionih, komunikacionih i drugih prepreka ograničeno u punom i ravnopravnom učešću u društvenom životu). U smislu navedenog, upotreba znakovnog jezika podrazumeva pravo gluve osobe da uči i razume znakovni jezik kao i da koristi usluge tumača za znakovni jezik u cilju ostvarivanja punog i ravnopravnog učešća u društvenom životu. U tom smislu, pravo na upotrebu znakovnog jezika niko ne može da zabrani gluvoj osobi.

Takođe, pravo na upotrebu znakovnog jezika ima i gluvo dete a to pravo ne mogu da mu bude zabranjeno.

Sa druge strane, pravo na učenje znakovnog jezika pored gluve osobe ostvaruje i drugo lice, dakle lice koje nije gluvo, ali koje može da uči znakovni jezik iz različitih razloga. Ti razlozi mogu biti potreba da se razume i koristi znakovni jezik (kao i bilo koji drugi jezik) u svakodnevnoj komunikaciji, ali i sticanje stručnih kompetencija za obavljanje poslova tumača za znakovni jezik.

Članom 5. regulisano je pravo na učenje znakovnog jezika. Naime, gluva osoba ne bi mogla da razume znakovni jezik bez prethodnog učenja, koje se, u skladu sa obrazovnim sistemom, sprovodi u postupku organizovanog procesa učenja na osnovu posebnih programa prilagođenih potrebama i mogućnostima gluvih osoba. Učenje znakovnog jezika organizuje i sprovodi ustanova obrazovanja i vaspitanja i druga organizacija koja je stekla status javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih, u skladu sa zakonom. Program, koji može biti prilagođen potrebama i mogućnostima gluvih osoba, donosi ministar nadležan za poslove obrazovanja uz prethodnu saglasnost ministra nadležnog za poslove unapređenja položaja osoba sa invaliditetom. Ovim programom se:

1) stiču znanja, sposobnosti i veštine radi sticanja ključnih kompetencija za ostvarivanje mogućnosti za lični, socijalni i profesionalni razvoj i dalje učenje, u skladu sa zakonom;

2) stiču sposobnosti za upotrebu stečenih znanja, veština i stavova, neophodnih za obavljanje radnih aktivnosti tumačenja znakovnog jezika i sticanja stručnih kompetencija za obavljanje poslova tumača za znakovni jezik, u skladu sa zakonom.

Programom se omogućava jednoobrazno sticanje znanja, sposobnosti i veština, a time, u skladu sa propisima o obrazovanju i ključne kompetencije kojima se ostvaruju mogućnosti za lični, socijalni i profesionalni razvoj i dalje učenje. Na ovaj način se u punoj meri, kada je reč o gluvim osobama, postižu ciljevi definisani Strategijom koji se odnose na osiguranje pristupa pristupačnim informacijama, komunikacijama i uslugama namenjenim javnosti.

Učenje znakovnog jezika organizuje i sprovodi ustanova obrazovanja i vaspitanja i druga organizacija koja je stekla status javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih, u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja.

Posledica ovakvog regulisana je i mogućnost uključivanja zanimanja tumača za znakovni jezik u nomenklaturu zanimanja, kakva je situacija i sa sudskim tumačima, tumačima za različite jezike, prevodiocima tumačima i ostalim lingvistima.

Ovim članom detaljnije je dakle regulisano ko može da organizuje i sprovodi postupak učenja znakovnog jezika. U skladu sa Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 72/09, 52/11 i 55/13), regulisano je inkluzivno obrazovanje i onemogućeno isključivanje dece iz redovnog obrazovnog sistema. Ovim zakonom regulisano je i da za dete i učenika kome je usled socijalne uskraćenosti, smetnji u razvoju, invaliditeta i drugih razloga potrebna dodatna podrška u obrazovanju i vaspitanju, obrazovna ustanova obezbeđuje otklanjanje fizičkih i komunikacijskih prepreka i donosi individualni obrazovni plan. Na ovaj način obezbeđena je mogućnost učenja i znakovnog jezika u obrazovnom procesu, za decu na školovanju. Istim zakonom propisano je da se obrazovno vaspitni rad za lica koja koriste znakovni jezik, odnosno posebno pismo ili druga tehnička rešenja, može izvoditi na znakovnom jeziku i pomoću sredstava tog jezika. Dakle, u postupku organizovanog procesa učenja koje sprovodi obrazovna ustanova u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja, sama obrazovna ustanova obezbeđuje učenje znakovnog jezika i učenje na znakovnom jeziku, u skladu sa sagledanim potrebama dece.

Kada se govori o obrazovanju odraslih gluvih osoba, kao i drugih odraslih lica koja uče znakovni jezik, moguće je razlikovati dve situacije, i to situaciju kada se ovaj jezik uči radi sticanja znanja, sposobnosti i veština radi korišćenja ovog jezika, i kada se ne stiču kompetencije, odnosno kvalifikacije za obavljanje poslova tumača za znakovni jezik. U ovom slučaju se, u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih („Službeni glasnik RS”, broj 55/13), postupak učenja sprovodi od strane javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih, a to je osnovna i srednja škola, ukoliko ispunjava propisane uslove za tu aktivnost i ima rešenje o verifikaciji koje izdaje ministarstvo nadležno za poslove obrazovanja, u skladu sa zakonom kojim se uređuju osnovi sistema obrazovanja i vaspitanja. Druga organizacija može steći status javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih, ako je registrovana za obrazovne delatnosti, zadovoljava utvrđene standarde i poseduje odobrenje ministarstva nadležnog za poslove obrazovanja. Odobrenje za obavljanje ovih poslova izdaje se drugoj organizaciji koja ispunjava propisane uslove za organizovanje aktivnosti obrazovanja odraslih u pogledu programa, kadra, prostora, opreme i nastavnih sredstava. Na ovaj način se omogućava da Savez gluvih i nagluvih Srbije, kao udruženje sa dugom tradicijom obavljanja poslova obuke za znakovni jezik, udruženje tumača znakovnog jezika, ili drugo pravno ili fizičko lice koje ispunjava odgovarajuće kriterijume, postane javno priznati organizator obrazovanja odraslih, u smislu učenja znakovnog jezika, sa mogućnošću izdavanja odgovarajućih, javno priznatih uverenja o stečenim znanjima i sposobnostima.

Članom 6. uređeno je pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik koje ima gluva osoba koja nije u mogućnosti da na osnovu drugog oblika neverbalne komunikacije, odnosno čitanjem sa usana, pisanjem, upotrebom tehničkih pomagala ili na drugi način, ostvari pravo, na zakonu zasnovan interes ili izvrši neku obavezu. Sama upotreba usluge tumača za znakovni jezik može se obezbediti neposrednim angažovanjem tumača za znakovni jezik ili na drugi način prihvatljiv gluvoj osobi, upotrebom savremenih tehničkih dostignuća kao što su kol centri, mali pokretni računari ili na drugi način.

Članom 7. uređeno je da gluva osoba koja nije u mogućnosti da na osnovu drugog oblika neverbalne komunikacije ostvari pravo, na zakonu zasnovan interes ili izvrši obavezu ima pravo da koristi usluge tumača za znakovni jezik u svakom postupku pred državnim organom, organom teritorijalne autonomije i jedinice lokalne samouprave, kao i drugim organom i organizacijom i pravnim licem kome je povereno vršenje javnih ovlašćenja a pred kojim se ostvaruju prava i obaveze, odnosno zakonom zasnovan interes gluvih osoba.

Članom 8. zakona je uređeno pravo gluve osobe koja učestvuje u političkom životu da ima pravo na upotrebu znakovnog jezika, odnosno na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik tokom trajanja sastanaka i sednica organa javne vlasti.

Članom 9. posebno je izdvojena i mogućnost izvođenja obrazovno-vaspitnog rada u ustanovama obrazovanja vaspitanja kao i studije na visokoškolskoj ustanovi, koji se, kako je već naglašeno, u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja, može izvoditi na znakovnom jeziku za gluve osobe, u skladu sa njihovim potrebama, sposobnostima i mogućnostima. Obrazovno-vaspitni rad ostvaruje se na osnovu procene potreba za pružanjem dodatne obrazovne, zdravstvene i socijalne podrške interresorne komisije kroz program vaspitanja i obrazovanja dece, odnosno školski program i individualni obrazovni plan za učenike, u skladu sa zakonom.

Radi punog i ravnopravnog ostvarivanja prava na rad, članom 10. ovog zakona regulisana je i upotreba usluge tumača za znakovni jezik kod poslodavca, i to tako da gluva osoba koja nije u mogućnosti da na osnovu drugog oblika neverbalne komunikacije ostvari pravo, na zakonu zasnovan interes ili izvrši obavezu ima pravo da koristi usluge tumača za znakovni jezik u toku zapošljavanja i rada kod poslodavca, i to: pri obavljanju razgovora za posao, kod zaključivanja i otkazivanja ugovora o radu ili drugog ugovora o radu van radnog odnosa, stručnom osposobljavanju i usavršavanju, volontiranju, u toku rada ili učestvovanja na radu kod poslodavca po bilo kom osnovu. Ovakvo pravo gluva osoba ostvaruje u periodu dok postoji objektivna potreba za takvom uslugom, dakle, u zavisnosti od procesa i organizacije rada, potreba za uslugom tumača za znakovni jezik svakako nije potrebna u toku celog radnog angažovanja, nego u slučajevima u kojima se zaposlenim licima kod poslodavca saopštavaju informacije od uticaja na proces rada i njihov položaj.

3. Glava III. Način upotrebe usluge tumača za znakovni jezik (čl. 11–14)

Glavom III. ovog zakona regulisan je način upotrebe usluge tumača za znakovni jezik preko udruženja osoba sa invaliditetom, saveza udruženja koji se bavi zaštitom gluvih osoba, od strane javne službe i kod poslodavca.

Članom 11. uređeno je da gluva osoba može da ostvari uslugu tumača za znakovni jezik na osnovu prethodno iznetog zahteva udruženju osoba sa invaliditetom (u daljem tekstu: udruženje) na teritoriji jedinice lokalne samouprave na kojoj ima prebivalište ili na kojoj ostvaruje pravo, na zakonu zasnovan interes ili izvršava obavezu. Inače, od ukupnog broja jedinica lokalne samouprave, udruženja gluvih imaju organizovanu uslugu tumača za znakovni jezik u oko 50, a kada se ima u vidu da u Gradu Beogradu ima više jedinica lokalne samouprave, i ako se i one računaju posebno, onda je ovakva usluga, preko udruženja gluvih, obezbeđena za 81 opštinu. Donošenjem ovog zakona, obezbeđuje se mogućnost kreiranja usluge tumača za znakovni jezik u svim jedinicama lokalne samouprave u skladu sa potrebama, a sa druge strane, obezbeđuje se i pravo kako gluvih osoba, tako i samih tumača, da mogu, sa punim pravom da prisustvuju uz gluvu osobu, uvek kada je to

potrebno a kada gluva osoba nije u mogućnosti da u potpunosti razume i ostvari svoje pravo ili obavezu.

Ako ovo udruženje nije u mogućnosti da obezbedi upotrebu usluge tumača za znakovni jezik, zahtev gluve osobe prosleđuje savezu udruženja koji se bavi zaštitom gluvih osoba (u daljem tekstu: savez) koji obezbeđuje upotrebu usluge tumača preko tumača za znakovni jezik koji obavlja uslugu na području najbližem teritoriji na kojoj gluva osoba ima prebivalište, odnosno ostvaruje pravo, pravni interes ili izvršava obavezu i stara se o obezbeđivanju upotrebe usluge tumača za znakovni jezik na teritoriji Republike Srbije, u skladu sa sredstvima sa kojima raspolaže za te namene opredeljenim u skladu sa zakonom.

Da bi gluve osobe ali i druga lica, organi i organizacije mogli da koriste tumače za znakovni jezik, savez na svojoj internet prezentaciji obezbeđuje dostupnost i stara se o ažurnosti podataka o tumačima za znakovni jezik i području na kome pružaju uslugu, odnosno o mogućnostima angažovanja tumača za znakovni jezik.

Članom 12. regulisano je da se pravo na upotrebu znakovnog jezika može obezbediti i preko drugog udruženja koje se bavi zaštitom gluvih osoba, koje, u skladu sa svojim ciljevima, može obezbediti uslugu tumača za znakovni jezik preko svojih članova koji su tumači tog jezika.

Da se pravo na upotrebu usluge tumača može obezbediti i od strane javne službe neposredno regulisano je članom 13. na osnovu koga gluva osoba uslugu tumača za znakovni jezik može da ostvari i neposrednim obraćanjem javnoj službi koja je u obavezi da ovu uslugu obezbedi od strane zaposlenog koji zna znakovni jezik i preko koga se može obezbediti usluga tumača za taj jezik ili na teret sredstava te službe pod uslovom da udruženje, odnosno savez ne raspolaže sredstvima opredeljenim u skladu sa zakonom za te namene, odnosno da je potrebno obezbeđivanje neodložne usluge tumača za znakovni jezik.

Članom 14. uređeno je da su udruženje, odnosno savez u obavezi da obezbede upotrebu usluge tumača za znakovni jezik uvek kada je u pitanju ostvarivanje prava gluve osobe na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik kod poslodavca, kao i da sredstva za ove namene ne obezbeđuje poslodavac.

4. Glava IV. Mere za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika (čl. 15–19)

Glavom IV. ovog zakona uređene su Mere za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika kroz obezbeđivanje uslova za upotrebu usluge tumača za znakovni jezik u potrebnom obimu, obezbeđivanje sredstava za usluge tumača za znakovni jezik, osnivanje Saveta za osobe sa invaliditetom, mere za podsticanje primene znakovnog jezika na elektronskim medijima i putem telekomunikacionih usluga, kao i druge mere za unapređenje upotrebe znakovnog jezika.

Članom 15. uređeno je da, ukoliko je nemoguće obezbediti upotrebu usluge tumača za znakovni jezik preko udruženja ili saveza, se savez obraća ministarstvu nadležnom za poslove unapređenja zaštite osoba sa invaliditetom, radi obezbeđivanja razvoja i upotrebe usluge tumača za znakovni jezik u potrebnom obimu. U tu svrhu, savez dostavlja ministarstvu podatke o potrebama gluvih osoba, tumačima za znakovni jezik, sprovedenim uslugama od strane tumača za znakovni

jezik i drugim podacima od značaja za obezbeđivanje usluge tumača za znakovni jezik u potrebnom obimu.

Sredstva za upotrebu usluge tumača za znakovni jezik od strane udruženja, odnosno saveza, u skladu sa članom 16. obezbeđuju se:

1) u okviru sredstava budžeta Republike Srbije namenjenih za finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom i drugih udruženja čiji je cilj unapređivanje socijalno-ekonomskog i društvenog položaja osoba sa invaliditetom, na razdelu ministarstva nadležnog za poslove unapređenja zaštite osoba sa invaliditetom u skladu sa mogućnostima, odnosno u okviru raspoloživih sredstava namenjenih za finansiranje ustanova socijalne zaštite ili drugog pružaoca usluga socijalne zaštite, u skladu sa mogućnostima;

2) u okviru sredstava autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave namenjenih za razvoj socijalne zaštite i usluga podrške za samostalan život, odnosno unapređenje položaja osoba sa invaliditetom;

3) poklona, donacija, legata, kredita, kamata i drugih sredstava, u skladu sa zakonom ili iz drugih izvora, u skladu sa zakonom.

Članom 17. i članom 18. uređene su mere za podsticanje primene znakovnog jezika na elektronskim medijima i putem telekomunikacionih usluga. U tom smislu su pružaoci medijskih usluga dužni da sagledaju mogućnosti i rade na stvaranju uslova za omogućavanje praćenja audio-vizuelnih medijskih usluga putem tumača za znakovni jezik ili primenom tehnika prihvatljivih gluvoj osobi u najvećoj mogućoj meri, obezbeđivanjem dnevnog praćenja dostupnog programa i sadržaja, dok su pružaoci telekomunikacionih usluga dužni da sagledaju mogućnosti i rade na obezbeđivanju korišćenja usluga univerzalnog servisa, odnosno telefonskih i drugih komunikacionih usluga uz upotrebu video telefona, kol centra ili na drugi način, radi osiguranja jednakih mogućnosti za pristup telekomunikacionim uslugama, u skladu sa zakonom.

Članom 19. regulisano je da su Javna služba, Ministarstvo i drugi organi organi nadležni za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i naučno - istraživačke, obrazovne i ustanove kulture, kao i drugi organi i organizacije sagledavaju potrebe i razvijaju mogućnosti za ravnomerno obezbeđivanje brze i efikasne usluge u odnosu na potrebe gluvih osoba, usvajanje odgovarajućih propisa, preduzimanje mera u cilju promovisanja znakovnog jezika, razvoj mreže tumača za znakovni jezik u skladu sa potrebama, stvaranje uslova za dalju standardizaciju, razvoj i istraživanje srpskog znakovnog jezika i znakovnih jezika nacionalnih manjina i preduzimaju druge mere za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika. Ovi poslovi obavljaju se u saradnji sa udruženjem, odnosno savezom i drugim udruženjima koji se bave zaštitom interesa gluvih osoba, koji preduzimaju mere za razvoj mreže i omogućavanje upotrebe usluge tumača za znakovni jezik na celoj teritoriji Republike Srbije.

5. Glava V. Nadzor (član 20)

Članom 20. propisan je nadzor nad primenom ovog zakona koji vrši ministarstvo nadležno za poslove unapređenja položaja osoba sa invaliditetom, odnosno Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja.

6. Glava VI. Kaznene odredbe (član 21)

Zakonom su propisane novčane kazne za prekršaj učinjen od strane pravnog lica i preduzetnika, ako zabrani ili ne omogući učenje znakovnog jezika ili uslugu tumača za znakovni jezik u različitim situacijama.

Novčana kazna predviđena je i za odgovorno lice u pravnom licu, kao i za preduzetnika.

7. Glava VII. Prelazne i završne odredbe (čl. 22–23)

Prelaznim odredbama utvrđuje se da će nadležni ministar za poslove obrazovanja doneti program za učenje znakovnog jezika u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona, da će udruženje i savez uskladiti, u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona, svoju organizaciju, rad i akte sa odredbama ovog zakona.

Zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

IV. Procena finansijskih sredstava

Za sprovođenje ovog zakona u 2015. godini sredstva su obezbeđena na razdelu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Glava 28.2, Program 902, Funkcija 90, Programska aktivnost 6, Ekonomska klasifikacija 481, Dotacije nevladinim organizacijama, Budžetski fond za programe zaštite i unapređenja položaja osoba sa invaliditetom opredeljeno je 325.722.000,00 dinara. Projekcijom finansijskog plana za 2016. i 2017. godinu na istom razdelu predložen je isti iznos sredstava.

Navedena sredstva obezbeđuju se na osnovu člana 38. Zakona o udruženjima („Službeni glasnik RS”, br. 51/09 i 99/11 – dr. zakon), na osnovu čega se u budžetu Republike Srbije obezbeđuju sredstva za podsticanje programa ili nedostajućeg dela sredstava za finansiranje programa od javnog interesa koje realizuju udruženja. Istim zakonom je uređeno da Vlada, odnosno ministarstvo nadležno za oblast u kojoj se ostvaruju osnovni ciljevi udruženja, dodeljuje navedena sredstva na osnovu sprovedenog javnog konkursa i zaključenih ugovora o realizovanju odobrenih programa. Dalje, Zakonom o igrama na sreću („Službeni glasnik RS”, br. 88/11 i 93/12 – dr. zakon) određeno je da se namenska primanja budžeta u iznosu od 19% raspoređuju za, između ostalog, finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom i drugih udruženja čiji je cilj unapređenje socijalno-ekonomskog i društvenog položaja osoba sa invaliditetom. Kriterijumi, uslovi, obim, način i postupak obezbeđivanja ovih sredstava propisani su posebnom uredbom i pravilnikom, a koriste se sa ciljem prevencije institucionalizacije i deinstitucionalizacije, poboljšanja pristupačnosti fizičkog okruženja i podrške za samostalan život osoba sa invaliditetom radi poboljšanja kvaliteta njihovog života stvaranjem mogućnosti za slobodan izbor uslova i načina života u izabranom okruženju.

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja - Sektor za zaštitu osoba sa invaliditetom, kao ministarstvo nadležno za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom, aktivno razvija saradnju sa udruženjima osoba sa

invaliditetom u delu finansijske podrške koju pruža programima koje ista sprovode u cilju zaštite prava i unapređenja položaja osoba sa invaliditetom, a posebno u oblasti sprečavanja diskriminacije i razvoja servisa na lokalnom nivou kroz uvođenje novih usluga koje kao pružaoci sprovode udruženja u cilju pružanja podrške osobama sa invaliditetom što za rezultat ima veći stepen njihove uključenosti u socijalni i ekonomski život društva.

U smislu navedenog, ova sredstva se, putem konkursa, raspodeljuju organizacijama i udruženjima osoba sa invaliditetom. Prioriteti svih konkursa koji se raspisuju tokom godine pripremaju se u dijalogu sa organizacijama osoba sa invaliditetom, uz poštovanje smernica koje su date ciljevima i zadacima formulisanim Strategijom unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u RS.

Imajući u vidu obavezu država potpisnica Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom o preduzimanju odgovarajućih mera koje treba da olakšaju učenje znakovnog jezika, obezbede uslove za veću samostalnost slušno oštećenih osoba i unaprede lingvistički identitet zajednice gluvih, u okviru navedenih konkursa podržavaju se projekti usluge tumača znakovnog jezika, kao i projekti edukacije zaposlenih u javnim službama za upotrebu znakovnog jezika.

Pilotiranje usluge tumača znakovnog jezika započeto je još 2010. godine kao jedna od prvih aktivnosti projekta „Pružanje unapređenih usluga na lokalnom nivou” - DILS u okviru tadašnjeg Ministarstva rada i socijalne politike. Usluga tumača znakovnog jezika za gluve osobe treba da izađe u susret najznačajnijem problemu sa kojima se gluve osobe suočavaju, a to su teškoće u komunikaciji i ostvarivanje prava na korišćenje svog maternjeg jezika – znakovnog jezika. Osnovni cilj ove usluge je poboljšanje položaja gluvih osoba i pravo na interakciju na znakovnom jeziku sa ciljem uspešnije socijalne integracije. Jedan od značajnih sekundarnih ciljeva usluge predstavlja i uklanjanje barijere u komunikaciji i uvođenjem znakovnog jezika u sve životne sfere sa ciljem da se motivišu i osnaže osobe sa oštećenjem sluha da se uključe u razne društvene aktivnosti, da samostalno podstiču inkluziju, preuzmu inicijativu, odgovornost i upravljanje radom u svojim lokalnim sredinama.

Od 2011. godine kao posledica pilotiranja ove usluge, do danas preko 40 organizacija gluvih i nagluvih u Srbiji počele su realizaciju usluge prevodilačkog servisa za znakovni jezik (većina servisa podržana je od strane ministarstva, a negde je i lokalna samouprava preuzela finansiranje rada servisa). Tako se, gluve osobe mogu obratiti za pomoć u komunikaciji u Beogradu, Novom Sadu, Subotici, Sremskoj Mitrovici, Kragujevcu, Valjevu, Velikoj Plani, Vranju, Nišu, Zaječaru i drugim gradovima.

U 2013. godini, od strane ministarstva finansirane su 43 kancelarije, sa ukupno 50 tumača znakovnog jezika, za šta je utrošeno 17.018.400,00 dinara, dok je u 2014. godini, za iste namene i isti broj kancelarija izdvojeno 15.960.000,00 dinara. Imajući u vidu da je ovu uslugu, pored drugih usluga koje sprovode udruženja osoba sa invaliditetom, potrebno dalje širiti, na razdelu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, na Funkciji 90 Budžetski fond za programe zaštite i unapređenja položaja osoba sa invaliditetom, Ekonomska klasifikacija 481, opredeljeno je u 2014. godini ukupno 328.291.000,00 dinara. Kako je već navedeno, i u 2015. godini, na razdelu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Glava 28.2, Program 902, Funkcija 90, Programska aktivnost 6, Ekonomska klasifikacija 481, Dotacije nevladinim organizacijama, Budžetski fond za programe zaštite i unapređenja položaja osoba sa invaliditetom opredeljeno je 325.722.000,00 dinara. Projekcijom finansijskog plana za 2016. i 2017. godinu na istom razdelu predložen je isti iznos sredstava. Ministarstvo nastoji da u sklopu prioriteta po konkursima koje raspisuje posebno podstiče razvoj ove usluge u skladu sa potrebama na celoj teritoriji Srbije.

U Republici Srbiji postoji 174 jedinice lokalne samouprave, i u perspektivi bi sve trebalo da budu pokriveno, u skladu sa potrebama gluvih osoba, uslugom tumača za znakovni jezik. Međutim, nije potrebno otvarati kancelarije u još oko 130 opština, imajući u vidu da su veliki gradovi, kao što su Beograd, Novi Sad, Niš, Kragujevac, Subotica i dr. već pokriveni uslugom na navedeni način, i to sa većim brojem tumača, a ovi gradovi obuhvataju veći broj opština. Imajući u vidu navedeno tumači za znakovni jezik već su na ovaj način obezbeđeni za 81 jedinicu lokalne samouprave, dok su neke jedinice lokalne samouprave – kao što su Smederevo, Zrenjanin, Vršac, Novi Sad, Niš, Pančevo, Pirot, Vranje i dr. već preuzele finansiranje ovakvih usluga na svojoj teritoriji.

Sa druge strane, ne postoji ni u svim jedinicama lokalne samouprave potreba za postojanjem stalne kancelarije tumača za znakovni jezik. Naime, u nekim jedinicama lokalne samouprave je mali broj gluvih osoba, i realno ne postoji potreba za otvaranjem kancelarije, nego se ove usluge, u skladu sa potrebama, mogu obavljati i od strane tumača sa susednih teritorija. Jedan od razloga zašto je ovim zakonom i predviđeno da Savez gluvih i nagluvih Srbije (u okviru ovog saveza okupljeno je 44 lokalna udruženja gluvih - 13 u AP Vojvodini i 31 u užoj Srbiji), vodi baze podataka o tumačim i pružaocima tih usluga, kao i da obezbeđuje uslugu tumača za znakovni jezik, upravo i jeste činjenica da je najveći broj gluveih osoba učlanjen u ova udruženja, kao i da sam savez ima na najbolji način saznanja o potrebama svojih članova. Takođe, i same gluve osobe se za svaku pomoć prvenstveno obraćaju svojim udruženjima.

Takođe, samim zakonom je uređeno da se upotreba usluge tumača za znakovni jezik obezbeđuje neposrednim angažovanjem tumača za znakovni jezik ili na drugi način prihvatljiv gluvoj osobi, upotrebom savremenih tehničkih dostignuća (član 6. stav 2.). Ova dostignuća podrazumevaju mogućnost formiranja kol centra bilo gde na teritoriji Republike Srbije, gde bi određeni potreban broj tumača (po dva u smeni) bio neprekidno dostupan preko interneta svim gluvim osobama koje bi mogle korišćenjem tablet računara ili mobilnih telefona koji podržavaju takve mogućnosti, u svako doba i bilo gde da se nalaze, da ostvare pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik, prostim pozivom kol centra i ostvarivanjem vizuelnog kontakta sa tumačima. Na ovaj način bi praktično angažovanjem malog broja tumača mogao da se postigne željeni efekat, odnosno omogućiti upotreba usluge tumača za znakovni jezik uvek kada je to potrebno i to širom Republike, a bez gubljenja vremena samih tumača za dolazak i odlazak sa mesta gde je tumačenje potrebno (čak i čekanje naročito kada su u pitanju zdravstvene usluge). Ovakav projekat se razvija i posebno je kompatibilan sa odredbama Zakona o elektronskim komunikacijama („Službeni glasnik RS”, br. 44/10, 60/13 – US i 62/14) kojim je predviđeno obezbeđivanje dostupnosti usluga univerzalnog servisa koji obuhvata posebne mere koje osobama sa invaliditetom i socijalno ugroženim korisnicima osiguravaju jednake mogućnosti za pristup javno dostupnim telefonskim uslugama, uključujući upućivanje poziva službama za hitne intervencije, uslugama obaveštenja i javnim telefonskim imenicima.

Dalje, Zakonom o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik RS”, broj 24/11) utvrđeno je da su usluge socijalne zaštite aktivnosti pružanja podrške i pomoći pojedincu i porodici (korisniku) radi poboljšanja, odnosno očuvanja kvaliteta života, otklanjanja ili ublažavanja rizika nepovoljnih životnih okolnosti, kao i stvaranja mogućnosti da samostalno žive u društvu. Usluge socijalne zaštite sprovode, odnosno pružaju, ustanove socijalne zaštite i drugi pružoci usluga socijalne zaštite - udruženje, preduzetnik, privredno društvo i drugi oblik organizovanja utvrđen zakonom koji ispunjava zakonom propisane uslove. Posebna vrsta usluga jesu i usluge podrške za samostalan život koje se pružaju pojedincu da bi se njegove mogućnosti za zadovoljenje osnovnih potreba izjednačile s mogućnostima ostalih

članova društva, da bi mu se poboljšao kvalitet života i da bi mogao da vodi aktivan i samostalan život u društvu. U skladu sa članom 209. Zakona o socijalnoj zaštiti jedinica lokalne samouprave obezbeđuje, između ostalog, finansiranje usluge podrške za samostalan život, osim usluge stanovanja uz podršku za osobe sa invaliditetom, kao i ostale usluge socijalne zaštite u skladu sa potrebama lokalne samouprave. Dalje, u skladu sa članom 207. istog zakona regulisano je da se namenskim transferima, u skladu sa zakonom kojim se uređuje finansiranje jedinica lokalne samouprave, iz budžeta Republike Srbije mogu finansirati:

1) usluge socijalne zaštite koje po ovom zakonu finansiraju jedinice lokalne samouprave – u jedinicama lokalne samouprave čiji je stepen razvijenosti, utvrđen u skladu sa propisima kojima se uređuje razvrstavanje jedinica lokalne samouprave prema stepenu razvijenosti – ispod republičkog proseka;

2) usluge socijalne zaštite u jedinicama lokalne samouprave na čijoj teritoriji se nalaze ustanove za domski smeštaj u transformaciji, uključujući i troškove transformacije tih ustanova;

3) inovativne usluge i usluge socijalne zaštite od posebnog značaja za Republiku Srbiju.

U skladu sa navedenim, sredstva za dalji razvoj ove usluge moguće je obezbediti kako u okviru budžeta Republike Srbije putem finansiranja aktivnosti udruženja osoba sa invaliditetom, tako i od strane jedinica lokalne samouprave, što je regulisano Zakonom o socijalnoj zaštiti. Ipak, ukoliko se radi o onim jedinicama lokalne samouprave čiji je stepen razvijenosti ispod republičkog proseka, te nisu u mogućnosti da same obezbede finansiranje usluga tumača za znakovni jezik, sredstva je moguće obezbediti iz budžeta Republike kroz namenske transfere.

Kada se posmatraju obaveze javnih službi utvrđene ovim zakonom, mogu se posebno izdvojiti obrazovne ustanove koje organizuju i sprovode kako učenje znakovnog jezika tako i učenje na znakovnom jeziku. Međutim, u skladu sa Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 72/09, 52/11 i 55/13), regulisano je inkluzivno obrazovanje i onemogućeno isključivanje dece iz redovnog obrazovnog sistema na osnovu ličnog svojstva, dok odluku o izboru škole koju će dete pohađati donose roditelji. Ovim zakonom su definisani opšti principi sistema obrazovanja i vaspitanja po kojima: mora da se obezbedi za svu decu, učenike i odrasle jednako pravo i dostupnost obrazovanja i vaspitanja; jednake mogućnosti za obrazovanje i vaspitanje na svim nivoima i vrstama obrazovanja i vaspitanja u skladu sa potrebama i interesovanjima dece, učenika i odraslih bez prepreka za promene; nastavljanje i upotpunjavanje obrazovanja i obrazovanje tokom celog života; mogućnosti da deca, učenici i odrasli sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, bez obzira na sopstvene materijalne uslove imaju pristup svim nivoima obrazovanja u ustanovama kao i ostvarivanju prava na obrazovanje, bez ugrožavanja drugih prava deteta i drugih ljudskih prava. Za dete i učenika kome je usled socijalne uskraćenosti, smetnji u razvoju, invaliditeta i drugih razloga potrebna dodatna podrška u obrazovanju i vaspitanju, ustanova obezbeđuje otklanjanje fizičkih i komunikacijskih prepreka i donosi individualni obrazovni plan. Individualni obrazovni plan (u daljem tekstu: IOP) je poseban dokument kojim se planira dodatna podrška u obrazovanju i vaspitanju za određeno dete i učenika, u skladu sa njegovim sposobnostima i mogućnostima. Cilj IOP-a je optimalni razvoj deteta i učenika, uključivanje u vršnjački kolektiv i ostvarivanje opštih i posebnih ishoda obrazovanja i vaspitanja, odnosno zadovoljavanja obrazovno-vaspitnih potreba deteta i učenika. Ovim zakonom propisano je da se obrazovno vaspitni rad za lica koja koriste znakovni jezik, odnosno posebno pismo ili druga tehnička rešenja, može izvoditi na znakovnom jeziku i pomoću sredstava tog jezika (članom 9. st. 4.). U smislu navedenog, obrazovne ustanove su u obavezi da, u skladu sa potrebama

učenika, obezbede obrazovno-vaspitni rad na znakovnom jeziku kroz redovan nastavni proces, što podrazumeva da za realizaciju ovakvih poslova nije potrebno obezbediti dodatna finansijska sredstva.

Sa druge strane, druga organizacija koja ima status javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih (a ovim poslovima će se prvenstveno baviti udruženja gluvih osoba), poslove koji se odnose na učenje znakovnog jezika obavlja na komercijalnoj osnovi, kao i sve druge organizacije koje se bave poslovima obrazovanja odraslih. Škola znakovnog jezika prvi put je realizovana 2001. godine, finansirana je od strane Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja kao deo programskih aktivnosti koje realizuje Savez gluvih i nagluvih Srbije. Ove godine održaće se 14. po redu škola. Od održavanja prve škole koju je pohađalo samo pet polaznika, danas ima preko 50 lica koja obavljaju poslove tumača, a kada ovaj savez bude javno priznati organizator obrazovanja odraslih, lica koja završe školu za tumače moći će da steknu i zvanje tumača, što je najveće zvanje u znakovnom jeziku. Ova lica pretežno rade u kancelarijama prevodilačkih servisa, a mogu da obavljaju i poslove sudskih tumača za znakovni jezik. Preko 300 polaznika ove škole steklo je osnovni nivo komunikacije sa gluvim osobama. To su pretežno zaposleni iz javnih servisa - zdravstvenih, obrazovnih ustanova, službi za zapošljavanje i ustanova socijalne zaštite. Godišnji prosek polaznika škole znakovnog jezika je oko 60, svakom polazniku dodeljuje se odgovarajuća literatura - Rečnik znakovnog jezika, a zainteresovani polaznici sami snose troškove škole. Na ovaj način, moguće je dakle obezbediti da javne službe, iz reda svojih zaposlenih, obezbede učenje znakovnog jezika, u skladu sa potrebama na konkretnom području, te da gluvim osobama budu na raspolaganju kvalifikovani tumači koji će na licu mesta moći da pruže potrebnu uslugu a istovremeno, to su i kvalifikovani stručnjaci iz različitih oblasti, te će na najbolji način moći da pruže informacije i obezbede ostvarivanje različitih prava upravo iz delokruga svog rada.

Što se tiče ostvarivanje prava na uslugu tumača za znakovni jezik pred pravosudnim organima, na osnovu propisa o uređenju sudova donet je Pravilnik o stalnim sudskim tumačima („Službeni glasnik RS”, broj 35/10) kojim je uređen postupak za postavljanje i razrešenje stalnih sudskih tumača znakova slepih, gluvih ili nemih lica i određen njihov položaj jednak položaju sudskih prevodilaca drugih jezika, određeni uslovi, evidencija, nadzor i sl. U smislu navedenog, ostvarivanje prava na upotrebu tumača za znakovni jezik u pravosudnim organima, u pogledu svih osnovnih pitanja rada, naknada, obaveza i odgovornosti stalnih sudskih tumača uopšte pa i za znakovni jezik, regulisano je i obezbeđeno na odgovarajući način.

V. Analiza efekata zakona

1) Na koga će i kako će najverovatnije uticati rešenja u zakonu?

Rešenja iz ovog zakona će, pre svega, uticati na gluve osobe za koje treba da izađe u susret najznačajnijem problemu sa kojima se suočavaju, a to su teškoće u komunikaciji i ostvarivanje prava na korišćenje svog maternjeg jezika – znakovnog jezika. Osnovni cilj donošenja ovog zakona jeste poboljšanje položaja gluvih osoba i pravo na interakciju na znakovnom jeziku sa ciljem uspešnije socijalne integracije. Jedan od značajnih ciljeva predstavlja i uklanjanje barijera u komunikaciji i uvođenje znakovnog jezika u sve životne sfere sa ciljem da se motivišu i osnaže osobe sa oštećenjem sluha da se uključe u razne društvene aktivnosti, da samostalno podstiču inkluziju, preuzmu inicijativu, odgovornost i upravljanje radom u svojim lokalnim sredinama. Krajnji cilj, svakako je sprečavanje diskriminacije ovih lica u svakom

pogledu, i istovremeno razbijanje predrasuda u svim sferama života, počevši od obrazovnog procesa kroz inkluzivno obrazovanje, preko ostvarivanje svih građanskih prava i obaveza na ravnopravnoj osnovi, do ravnopravnog ostvarivanja prava na rad i razumevanje svih njegovih aspekata kod poslodavca.

Rešenja iz ovog zakona će uticati i na udruženja osoba sa invaliditetom ili druga udruženja koja se bave zaštitom gluvih osoba (udruženje tumača znakovnog jezika i dr.), kao i organizaciju koja okuplja najveći broj udruženja gluvih osoba na teritoriji Republike Srbije koja vodi jedinstvenu bazu podataka o tumačima za znakovni jezik i obezbeđuje upotrebu usluge tumača za znakovni jezik na teritoriji Republike Srbije (Savez gluvih i nagluvih Srbije). Ova udruženja će obavljati veoma važnu ulogu u životu gluvih osoba. Naime, u okviru ovih udruženja je jedino potpuno moguće sagledati potrebe gluvih osoba, imajući u vidu da ova udruženja, u okviru Saveza gluvih i nagluvih Srbije, obuhvataju preko 20.000 gluvih i još oko 30.000 nagluvih osoba, kojima je osnovni problem za uključivanje u društvene tokove upravo ostvarivanje komunikacije. Ova udruženja su mesto okupljanja gluvih osoba, mesto razmene iskustava, pružanja podrške i uzajamne pomoći... Upravo iz tog razloga, samim zakonom se i predviđa obezbeđivanje usluge tumača za znakovni jezik baš preko tih udruženja. Uticaj zakona na njihov rad je evidentan – sagledavanje potreba za tumačima, obezbeđivanje uslova za zadovoljenje tih potreba, vođenje baze podataka i obezbeđivanje kvalitetne usluge tumača, neposredan rad i odgovornost za taj rad i kada su u pitanju navedena prava i kada je u pitanju razvoj samog znakovnog jezika i njegov dalji napredak. Udruženjima je dat veliki zadatak i uticaj zakona na rad tih udruženja je značajan u pravcu njihovog daljeg delovanja.

Rešenja iz ovog zakona će svakako uticati i na način obavljanja poslova od strane javnih službi i poslodavaca (socijalnih, zdravstvenih, pravosudnih, obrazovnih i dr. u kojima se ostvaruje neko pravo, na zakonu zasnovan interes ili vrši obaveza od strane gluvih) u smislu obezbeđivanja uslova za radnopravan položaj gluvih osoba pred tim službama, omogućavanjem prisustva tumača za znakovni jezik kod ostvarivanja prava i obaveza gluve osobe, ili obezbeđivanja poznavanja ovog jezika od strane zaposlenih u tim službama. Ovakva obaveza proističe i iz brojnih međunarodnih dokumenata koje je Republika Srbija prihvatila a predstavlja samo konkretizaciju prava već uređenih tim dokumentima, i to: Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom (ratifikovana 2009. godine) čiji je opšti cilj da se unapredi, zaštiti i osigura puno i jednako uživanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda svim osobama sa invaliditetom i unapredi poštovanje njihovog urođenog dostojanstva, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Revidirana Evropska socijalna povelja, konvencije MOR-a (o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida, diskriminaciju u pogledu zapošljavanja i zanimanja, o profesionalnoj orijentaciji i stručnom osposobljavanju u razvoju ljudskih resursa), dokumenta Saveta Evrope - Preporuke o koherentnoj politici za osobe sa invaliditetom, Evropski plan akcije za osobe sa invaliditetom za period od 2006. do 2016. godine. Pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik vezano je isključivo za situaciju kad gluva osoba nije u mogućnosti da na osnovu drugog oblika komunikacije, odnosno čitanjem sa usana, pisanjem, upotrebom tehničkih pomagala ili na drugi način, ostvari neko pravo, na zakonu zasnovan interes ili izvrši neku obavezu. Javne službe su u tom slučaju u obavezi da omoguće prisustvo tumača za znakovni jezik uz gluvu osobu, a taj tumač se prevashodno obezbeđuje preko pomenutih udruženja osoba sa invaliditetom ili drugih udruženja koja se bave zaštitom gluvih osoba ili Saveza gluvih i nagluvih Srbije. Tek ukoliko se radi o nemogućnosti obezbeđivanja tumača na navedeni način ili je potrebno obezbeđivanje neodložne usluge tumača za znakovni jezik, gluva osoba uslugu tumača za znakovni jezik ostvaruje i neposrednim obraćanjem javnoj službi koja je u obavezi da ovu uslugu obezbedi od strane zaposlenih ili na teret sredstava te službe.

Kako je već, u delu Obrazloženja kod finansijskih efekata propisa navedeno, u 2013. i 2014. godini, od strane Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, finansirane su 43 kancelarije, sa preko 50 tumača znakovnog jezika. U Republici Srbiji postoji 174 jedinice lokalne samouprave, i u perspektivi bi sve trebalo da budu pokrivena, u skladu sa potrebama gluvih osoba, uslugom tumača za znakovni jezik. Međutim, nije potrebno otvarati kancelarije u još oko 130 opština, imajući u vidu da su veliki gradovi, kao što su Beograd, Novi Sad, Niš, Kragujevac, Subotica i dr. već pokriveni uslugom na navedeni način, i to sa većim brojem tumača, a ovi gradovi obuhvataju veći broj opština, a i samih gluvih lica. Imajući u vidu navedeno tumači za znakovni jezik već su obezbeđeni za 81 jedinicu lokalne samouprave od strane budžeta Republike i za druge jedinice lokalne samouprave koje same finansiraju ovu uslugu iz svojih sredstava. U okviru ministarstva se planira dalji rad na unapređenju same usluge, a imajući u vidu da se radi o usluzi za samostalan život osoba sa invaliditetom, i jedinice lokalne samouprave su, u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti, u obavezi da obezbede i finansijski podrže ovakvu uslugu. Dakle, tumač za znakovni jezik će biti prevashodno obezbeđen od strane udruženja (što je već u velikoj meri obezbeđeno) dok će tek nakon toga, i ukoliko nema mogućnosti za obezbeđenjem tumača na teritoriji jedinice lokalne samouprave na kojoj gluva osoba ima prebivalište ili na kojoj ostvaruje pravo, na zakonu zasnovan interes ili izvršava obavezu, a ni u okviru organizacije – Saveza gluvih i nagluvih Srbije koja obezbeđuje upotrebu usluge preko tumača za znakovni jezik koji obavlja uslugu na području najbližem teritoriji na kojoj gluva osoba ima prebivalište, biti potrebno angažovanje same javne službe. Ovakva obaveza nije i ne može da predstavlja ni finansijska opterećenja za javne službe, imajući u vidu navedena zakonska rešenja za obezbeđivanje upotrebe usluge tumača za znakovni jezik preko udruženja osoba sa invaliditetom.

U ovom slučaju treba voditi računa i o činjenici da se zakonom reguliše učenje znakovnog jezika i to od strane javno priznatih organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih. Do sada je preko 300 polaznika ove škole već steklo osnovni nivo komunikacije sa gluvim osobama. To su pretežno zaposleni iz javnih servisa - zdravstvenih, obrazovnih ustanova, službi za zapošljavanje i ustanova socijalne zaštite. Godišnji prosek polaznika škole znakovnog jezika je oko 60, a kada se ima u vidu ovim zakonom utvrđena obaveza obezbeđivanja usluge tumača, nema razloga da i veći broj zaposlenih u javnim službama ne završi ovakve obuke i pruži adekvatne uslove za ostvarivanje prava gluvih u okviru svojih redovnih radnih zadataka.

Sa druge strane, kada je reč o ustanovama obrazovanja i vaspitanja, Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 72/09, 52/11 i 55/13), regulisano je inkluzivno obrazovanje i onemogućeno isključivanje dece iz redovnog obrazovnog sistema na osnovu ličnog svojstva. Ovim zakonom su definisani opšti principi sistema obrazovanja i vaspitanja po kojima: mora da se obezbedi za svu decu, učenike i odrasle jednako pravo i dostupnost obrazovanja i vaspitanja; jednake mogućnosti za obrazovanje i vaspitanje na svim nivoima i vrstama obrazovanja i vaspitanja u skladu sa potrebama i interesovanjima dece, učenika i odraslih bez prepreka za promene; nastavljanje i upotpunjavanje obrazovanja i obrazovanje tokom celog života; mogućnosti da deca, učenici i odrasli sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, bez obzira na sopstvene materijalne uslove imaju pristup svim nivoima obrazovanja u ustanovama kao i ostvarivanju prava na obrazovanje, bez ugrožavanja drugih prava deteta i drugih ljudskih prava. Za dete i učenika kome je usled socijalne uskraćenosti, smetnji u razvoju, invaliditeta i drugih razloga potrebna dodatna podrška u obrazovanju i vaspitanju, ustanova obezbeđuje otklanjanje fizičkih i komunikacijskih prepreka i donosi individualni obrazovni plan. Individualni obrazovni plan (u daljem tekstu: IOP) je poseban dokument kojim se planira dodatna podrška u obrazovanju i vaspitanju za određeno dete i učenika, u

skladu sa njegovim sposobnostima i mogućnostima. Ovim zakonom propisano je da se obrazovno vaspitni rad za lica koja koriste znakovni jezik, odnosno posebno pismo ili druga tehnička rešenja, može izvoditi na znakovnom jeziku i pomoću sredstava tog jezika (članom 9. st. 4.). U smislu navedenog, obrazovne ustanove su već u obavezi da, u skladu sa potrebama učenika, obezbede obrazovno-vaspitni rad na znakovnom jeziku kroz redovan nastavni proces.

Posebno treba naglasiti i ostvarivanje prava pred pravosudnim organima. Naime, na osnovu Zakona o uređenju sudova donet je Pravilnik o stalnim sudskim tumačima („Službeni glasnik RS”, broj 35/10) uređen je postupak za postavljanje i razrešenje stalnih sudskih tumača znakova slepih, gluvih ili nemih lica i određen njihov položaj jednak položaju sudskih prevodilaca drugih jezika, određeni uslovi, evidencija, nadzor i sl. U smislu navedenog, ostvarivanje prava na upotrebu tumača za znakovni jezik u pravosudnim organima, u pogledu svih osnovnih pitanja rada, obaveza i odgovornosti stalnih sudskih tumača uopšte pa i za znakovni jezik, regulisano je i obezbeđeno na odgovarajući način.

Dalje, što se tiče preduzimanja mera za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika u određenim oblastima, članom 52. Zakona o elektronskim medijima („Službeni glasnik RS”, broj 83/14), utvrđena je obaveza pružalaca medijske usluge koji je dužan da, u skladu sa svojim finansijskim i tehničkim mogućnostima, svoj program i sadržaj učini dostupnim osobama oštećenog sluha, odnosno vida. Zakonom o elektronskim komunikacijama („Službeni glasnik RS”, br. 44/10, 60/13 – US i 62/14) je predviđeno obezbeđivanje dostupnosti usluga univerzalnog servisa koji obuhvata posebne mere koje osobama sa invaliditetom i socijalno ugroženim korisnicima osiguravaju jednake mogućnosti za pristup javno dostupnim telefonskim uslugama, uključujući upućivanje poziva službama za hitne intervencije, uslugama obaveštenja i javnim telefonskim imenicima. Mere predviđene ovim zakonom, u potpunosti su usaglašene sa odredbama navedenih zakona i dalje podstiču promovisanje principa jednakosti i ravnopravnosti u odgovarajućim oblastima, a od neprocenjive su važnosti za gluve osobe. Preduzimanje ovih mera podstiče se i kroz rad Javne službe, ministarstva nadležnog za poslove unapređenja položaja osoba sa invaliditetom i drugih organa nadležnih za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i naučno - istraživačkih, obrazovnih i ustanova kulture, kao i drugih organa i organizacija koji, u saradnji sa udruženjem i savezom, sagledavaju potrebe i razvijaju mogućnosti za ravnomerno obezbeđivanje brze i efikasne usluge u odnosu na potrebe gluvih osoba, usvajanje odgovarajućih propisa, preduzimanje mera u cilju promovisanja znakovnog jezika, razvoj mreže tumača za znakovni jezik u skladu sa potrebama, stvaranje uslova za dalju standardizaciju, razvoj i istraživanje srpskog znakovnog jezika i znakovnih jezika nacionalnih manjina i preduzimaju druge mere za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika. (čl. 16-19.).

2) Kakve troškove će primena zakona stvoriti građanima i privredi (naročito malim i srednjim preduzećima)?

Primena zakona neće stvoriti troškove ni građanima ni privredi, s obzirom da se ovim propisom ne uređuje nikakva nova finansijska obaveza privrednim subjektima i građanima.

Naime, na osnovu člana 38. Zakona o udruženjima („Službeni glasnik RS”, broj 51/09), u budžetu Republike Srbije obezbeđuju se sredstva za podsticanje programa ili nedostajućeg dela sredstava za finansiranje programa od javnog interesa koje realizuju udruženja, i to na osnovu sprovedenog javnog konkursa i

zaključenog ugovora o realizovanju odobrenih programa, dok je Zakonom o igrama na sreću („Službeni glasnik RS”, broj 88/11) određeno da se namenska primanja budžeta raspoređuju u iznosu od 19% za, između ostalog, finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom i drugih udruženja čiji je cilj unapređenje socijalno-ekonomskog i društvenog položaja osoba sa invaliditetom. Kriterijumi, uslovi, obim, način i postupak obezbeđivanja ovih sredstava propisani su posebnom uredbom i pravilnikom, a koriste se sa ciljem prevencije institucionalizacije i deinstitucionalizacije, poboljšanja pristupačnosti fizičkog okruženja i podrške za samostalan život osoba sa invaliditetom radi poboljšanja kvaliteta njihovog života stvaranjem mogućnosti za slobodan izbor uslova i načina života u izabranom okruženju.

U smislu navedenog, ova sredstva se, putem konkursa, sa razdela Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, već, u skladu sa dosadašnjom praksom, raspodeljuju organizacijama i udruženjima osoba sa invaliditetom. Prioriteti svih konkursa koji se raspisuju tokom godine pripremaju se u dijalogu sa organizacijama osoba sa invaliditetom, uz poštovanje smernica koje su date ciljevima i zadacima formulisanim Strategijom unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji.

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, u saradnji sa udruženjima osoba sa invaliditetom učestvuje u finansiranju programa koji se sprovode u cilju zaštite prava i unapređenja položaja osoba sa invaliditetom, a posebno u oblasti sprečavanja diskriminacije i razvoja servisa na lokalnom nivou kroz uvođenje novih usluga, koje, kao pružaoci, sprovode udruženja u cilju pružanja podrške osobama sa invaliditetom. Jedna od usluga koje se već finansiraju na ovaj način, a samim zakonom je predviđeno da se i dalje razvija na ovakav način, je usluga tumača znakovnog jezika za gluve osobe. Ova usluga treba da izađe u susret najznačajnijem problemu sa kojima se gluve osobe suočavaju, a to su teškoće u komunikaciji i ostvarivanje prava na korišćenje svog maternjeg jezika – znakovnog jezika. Osnovni cilj ove usluge je poboljšanje položaja gluvih osoba i pravo na interakciju na znakovnom jeziku sa ciljem uspešnije socijalne integracije. Trenutno, u okviru Saveza gluvih i nagluvih Srbije, organizacije koja okuplja 44 lokalna udruženja gluvih (13 u AP Vojvodini i 31 u užoj Srbiji), na ovaj način se već finansira i aktivno radi servis u 43 kancelarije-udruženja, sa preko 50 tumača znakovnog jezika, koji obuhvataju 81 jedinicu lokalne samouprave.

Dalje, kako je već naglašeno i Zakonom o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik RS”, broj 24/11) utvrđeno je da su usluge socijalne zaštite aktivnosti pružanja podrške i pomoći pojedincu i porodici radi poboljšanja, odnosno očuvanja kvaliteta života, otklanjanja ili ublažavanja rizika nepovoljnih životnih okolnosti, kao i stvaranja mogućnosti da samostalno žive u društvu. Usluge socijalne zaštite sprovode, odnosno pružaju, ustanove socijalne zaštite i drugi pružoci usluga socijalne zaštite - udruženje, preduzetnik, privredno društvo i drugi oblik organizovanja utvrđen zakonom koji ispunjava zakonom propisane uslove. Posebna vrsta usluga jesu i usluge podrške za samostalan život koje se pružaju pojedincu da bi se njegove mogućnosti za zadovoljenje osnovnih potreba izjednačile s mogućnostima ostalih članova društva, da bi mu se poboljšao kvalitet života i da bi mogao da vodi aktivan i samostalan život u društvu. U skladu sa članom 209. Zakona o socijalnoj zaštiti, jedinica lokalne samouprave obezbeđuje, između ostalog, finansiranje usluge podrške za samostalan život, osim usluge stanovanja uz podršku za osobe sa invaliditetom, kao i ostale usluge socijalne zaštite u skladu sa potrebama lokalne samouprave. Dalje, u skladu sa članom 207. istog zakona regulisano je da se namenskim transferima, u skladu sa zakonom kojim se uređuje finansiranje jedinica lokalne samouprave, iz budžeta Republike Srbije mogu finansirati: i usluge socijalne zaštite koje po ovom zakonu finansiraju jedinice lokalne samouprave – i to u onim

jedinicama lokalne samouprave čiji je stepen razvijenosti, utvrđen u skladu sa propisima kojima se uređuje razvrstavanje jedinica lokalne samouprave prema stepenu razvijenosti – ispod republičkog proseka, kao i inovativne usluge i usluge socijalne zaštite od posebnog značaja za Republiku Srbiju.

U skladu sa navedenim, sredstva za sprovođenje odredaba ovog zakona prvenstveno će se obezbeđivati u okviru budžeta Republike Srbije putem finansiranja aktivnosti udruženja osoba sa invaliditetom. Sredstva se mogu obezbediti i od strane jedinica lokalne samouprave, što je regulisano Zakonom o socijalnoj zaštiti. Ipak, ukoliko se radi o onim jedinicama lokalne samouprave čiji je stepen razvijenosti ispod republičkog proseka, te nisu u mogućnosti da same obezbede finansiranje usluga tumača za znakovni jezik, sredstva je moguće obezbediti iz budžeta Republike kroz namenske transfere.

Dalje, obezbeđivanje ostvarivanja usluge tumača za znakovni jezik u obrazovnom procesu i u postupcima pred sudom, već je regulisano odgovarajućim propisima (što je obrazloženo u ranijim delovima teksta), kao i načini obezbeđivanja sredstava za ostvarivanje prava predviđenih propisima iz navedenih oblasti, te nema dodatnih troškova ni u ovoj oblasti.

Kada se ima u vidu pravo na uslugu tumača za znakovni jezik kod poslodavca, potrebno je istaći da je samim zakonom uređeno da gluva osoba može da, radi punog i ravnopravnog ostvarivanja prava na rad, koristi uslugu tumača za znakovni jezik kod poslodavca, i to tako da ukoliko nije u mogućnosti da na osnovu drugog oblika neverbalne komunikacije ostvari pravo, na zakonu zasnovan interes ili izvrši obavezu, ima pravo da koristi usluge tumača za znakovni jezik u toku zapošljavanja i rada kod poslodavca, ali isključivo u periodu dok postoji objektivna potreba za takvom uslugom. Ovde se radi o korišćenju tumača: pri obavljanju razgovora za posao, kod zaključivanja i otkazivanja ugovora o radu ili drugog ugovora o radu van radnog odnosa, stručnom osposobljavanju i usavršavanju, volontiranju, u toku rada ili učestvovanja na radu kod poslodavca po bilo kom osnovu. Ovakvo pravo gluva osoba ostvaruje se u momentu zaključivanja i otkazivanja ugovora o radu radi potpunog i pravilnog upoznavanja sa pravima i obavezama, kod stručnog osposobljavanja radi postizanja punog efekta tog osposobljavanja, kao i u postupku upoznavanja sa procesom rada i radnim zadacima. Poslodavac je, u ovim slučajevima, u obavezi da omogući pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik, ali nikad na teret sredstava tog poslodavca. Članom 11. zakona nedvosmisleno je navedeno da je udruženje osoba sa invaliditetom, odnosno Savez gluvih i nagluvih Srbije u obavezi da obezbedi upotrebu besplatne usluge tumača za znakovni jezik uvek kada je u pitanju ostvarivanje prava gluve osobe kod poslodavca u toku zapošljavanja i rada.

U smislu navedenog, primena ovog zakona neće stvoriti troškove građanima i privredi, malim i srednjim preduzećima.

3) Da li su pozitivne posledice donošenja zakona takve da opravdavaju troškove koje će on stvoriti?

Primena zakona neće stvoriti troškove ni građanima ni privredi, s obzirom da se ovim propisom ne uređuje nikakva nova finansijska obaveza privrednim subjektima i građanima, a istovremeno, pozitivne posledice odnose se na ostvarivanje ravnopravnosti gluvih osoba u svim postupcima u kojima se rešava o njihovim pravima, obavezama i pravnim interesima. Osnovni cilj ovog zakona jeste poboljšanje položaja gluvih osoba i pravo na interakciju na znakovnom jeziku sa ciljem uspešnije socijalne integracije.

Posledica primene ovog zakona je i poštovanje i sprovođenje u delo niza načela garantovanih Ustavom, i to: poštovanja ljudskih prava i dostojanstva gluvih osoba, uključenosti u sve sfere društvenog života na ravnopravnoj osnovi, jednakosti i zabrane diskriminacije. Sa druge strane, na ovaj način se sprovode u delo i odredbe niza strateških dokumenata koji se odnose na položaj osoba sa invaliditetom, kako domaćih, tako i u okviru EU (naglašeno u delu Obrazloženja kod razloga za donošenje propisa).

Na ovaj način se posredno, omogućavanjem sporazumevanja na znakovnom jeziku, omogućava i razvoj specifične usluge u našem sistemu, usluge za samostalan život gluvih osoba sa invaliditetom, a sa druge strane podstiče se razvoj samog znakovnog jezika, sagledavanje potreba za njegovom upotrebom i razvijaju mogućnosti za ravnomerno obezbeđivanje brze i efikasne usluge u odnosu na potrebe gluvih osoba. Podstiče se i preduzimanje mera u cilju promovisanja znakovnog jezika, razvoj mreže tumača za znakovni jezik u skladu sa potrebama, stvaranje uslova za dalju standardizaciju, razvoj i istraživanje znakovnog jezika i preduzimaju druge mere za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika.

Ne mali efekat ovog zakona jeste i razbijanje predrasuda o osobama sa invaliditetom uopšte, razvijanje kampanje koja podrazumeva i shvatanje šire javnosti o postojanju i potrebama osoba sa invaliditetom i time u velikoj meri izjednačavanje njihovih mogućnosti sa mogućnostima svih građana i to kako kroz kampanju za primenu ovog propisa, tako i kroz rad Saveta za osobe sa invaliditetom i rad odgovarajućih službi koje pružaju telekomunikacione usluge i medijske usluge.

U smislu navedenog, čak i da postoje troškovi koji se predviđaju sprovođenjem ovog zakona, posledice njegove primene su nemerljive i takve da potpuno nipodaštavaju eventualne finansijske efekte koji nisu već obezbeđeni iz postojećih izvora.

4) Da li se zakonom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija?

Zakon nema direktnog uticaja na stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišnu konkurenciju. Međutim, imajući u vidu da obrazovne ustanove organizuju i sprovode kako učenje znakovnog jezika tako i učenje na znakovnom jeziku, može se očekivati da se obrazuju novi organizatori obrazovanja odraslih, ili da se proširi delokrug rada postojećih koji bi se bavili učenjem znakovnog jezika. U skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih („Službeni glasnik RS”, broj 55/13), koji je u punoj meri poštovan prilikom izrade teksta ovog propisa, druga organizacija koja ima status javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih, poslove koji se odnose na učenje znakovnog jezika može da obavlja ukoliko je registrovana za takvu delatnost, zadovoljava odgovarajuće standarde u pogledu prostora, opreme, angažovanih lica, programa obuke i sl. i poseduje odgovarajuće odobrenje, koje, po utvrđenoj proceduri izdaje ministarstvo nadležno za poslove obrazovanja. Da bi se obezbedio odgovarajući kvalitet ovih obuka, kao i radi dalje standardizacije i razvoja samog znakovnog jezika, predviđeno je i donošenje programa za učenje znakovnog jezika od strane ministra nadležnog za poslove obrazovanja uz prethodnu saglasnost ministra nadležnog za poslove unapređenja položaja osoba sa invaliditetom.

Jedini novi subjekti koji se mogu pojaviti kao posledica primene ovog zakona su dakle drugi javno priznati organizatori obrazovanja odraslih, čije je osnivanje, obavljanje delatnosti i rad, propisano kroz obrazovanje odraslih, i ne može da stvori nelojalnu konkurenciju na tržištu.

5) Da li su sve zainteresovane strane imale priliku da se izjasne o zakonu?

Zakon je sačinjen od strane Radne grupe, formirane od strane ministarstva nadležnog za poslove unapređenja položaja osoba sa invaliditetom, u čijem radu su, pored predstavnika nadležnog ministarstva, učestvovali i dr Saša Gajin, Centar za unapređivanje pravnih studija, dr Branka Mikić, Ministarstvo zdravlja, dr Predrag Blagojević, Ministarstvo kulture, Laposava Tošić, Ministarstvo regionalnog razvoja i lokalne samouprave, mr Danijela Vuković, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, doc dr Zorica Cvetanović, Univerzitet u Beogradu - Učiteljski fakultet, profesor Vesna Polovina, Univerzitet u Beogradu - Filološki fakultet, profesor dr Nadežda Dimić, Univerzitet u Beogradu - Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Miroslav Jovanović predsednik, Mile Crevar, Radoje Kujović i Mr Vaso Obradović iz Saveza gluvih i nagluvih Srbije.

Takođe, nadležni odbor Vlade odredio je Program javne rasprave, koja je održana u periodu od od 17. juna – 5. jula 2013. godine, na kojoj su uzeli učešće brojni predstavnici organa javne vlasti - zdravstvenih, obrazovnih, socijalnih i drugih, predstavnici udruženja građana posebno gluvih i nagluvih osoba, preduzeća za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom, stručne javnosti i drugi zainteresovani učesnici. Takođe, zainteresovani su imali priliku da u naznačenom roku dostavljaju predloge, sugestije, inicijative i komentare i elektronskim ili pisanim putem ministarstvu. Sve primedbe, predlozi i sugestije, su sagledani, procenjeni i ugrađeni u tekst u određenoj meri.

Nakon završetka javne rasprave izvršena je analiza svih sugestija i predloga učesnika, kao i propisa koji su u međuvremenu stupili na snagu (prvenstveno Zakon o obrazovanju odraslih koji u velikoj meri utiče na rešenja iz ovog zakona) i sačinjen je konačan tekst Nacrta zakona koje je upućen na mišljenje nadležnim organima, s tim da je na svim raspravama pohvaljena kako inicijativa za izradu ovog zakona, tako i sam tekst Nacrta zakona. Izveštaj o javnoj raspravi sastavni je deo materijala kod utvrđivanja teksta zakona kao predloga od strane Vlade, dok se ovde daju samo najznačajnija pitanja i sugestije koje su date u toku trajanja javne rasprave (sa napomenom šta je prihvaćeno i obrazloženjem razloga zbog kojih pojedini predlozi nisu prihvaćeni).

Izneti predlozi i sugestije odnosili su se na:

- pitanja u pogledu definisanja pojedinih pojmova u zakonu, posebno definicije gluve osobe i samog znakovnog jezika, kao i pojma tumača za znakovni jezik. U punoj meri su uvažene primedbe naročito pojedinih udruženja gluvih i nagluvih koji su ove primedbe iznosili i prihvaćene i ugrađene u tekst sugestije koje se odnose na ove definicije, a pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik. Upotreba usluge tumača vezana je za lice koje je usled informacionih, komunikacionih i drugih prepreka ograničeno u punom i ravnopravnom učešću u društvenom životu, a ne za medicinsku ili bilo kakvu drugu definiciju gluvoće, a ostvaruje se kada to lice nije u mogućnosti da na osnovu drugog oblika komunikacije, odnosno čitanjem sa usana, pisanjem, upotrebom tehničkih pomagala ili na drugi način, ostvari neko pravo, na zakonu zasnovan interes ili izvrši obavezu;

- učesnici javne rasprave – gluve osobe, su istakli da je u praksi utvrđeno da se najveći broj usluga koje tumači za znakovni jezik, angažovanih kroz rad kancelarija za znakovne prevodioce, pruža u oblasti zdravstvene zaštite i predložili da se zakonom propiše pravo prvenstva gluve osobe na pružanje usluge iz oblasti zdravstvene zaštite u odnosu na osobe koje invaliditet nemaju. Ova sugestija nije prihvaćena iz razloga što prvenstvo pri ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu nije predmet ovog zakona, a i u najvećem broju slučajeva se ostvaruje upravo u objektima zdravstvene zaštite, apotekama i sl.;

- najveći broj nedoumica od strane učesnika javne rasprave, kako gluvih osoba, tako i predstavnika ustanova u oblasti obrazovanja i vaspitanja, izazvale su odredbe koje se odnose na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik u vaspitno obrazovnom procesu. Nakon završetka javne rasprave održane su konsultacije i, u saradnji sa Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja vršeno usaglašavanje prvenstveno sa Zakonom o obrazovanju odraslih („Službeni glasnik RS”, broj 55/13) i mogućnostima za obrazovanje odrasle populacije u smislu učenja znakovnog jezika. Na taj način je regulisan način učenja znakovnog jezika, posebno imajući u vidu da je propisom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja detaljno regulisano inkluzivno obrazovanje kada su u pitanju deca, odnosno školska populacija, i te odredbe i način njihovog sprovođenja se ne menjaju odredbama ovog zakona;
- pitanje načina angažovanja tumača i vođenja evidencije o tumačima za znakovni jezik, zbog potrebe obezbeđivanja ove usluge na celoj teritoriji Republike Srbije i to od strane udruženja, što su postavili Savez gluvih i nagluvih Srbije i Savez gluvih i nagluvih Vojvodine audiološki centar. Način obezbeđenja usluge detaljno je obrađen i definisan odredbama 20-23. samog zakona, a oba saveza su poslala saglasnost na tekst zakona sačinjen nakon javnih rasprava;
- posebno je istaknuta potreba kontinuirane saradnje između udruženja gluvih i nagluvih i institucija u kojima se tumač za znakovni jezik angažuje u cilju daljeg rada na unapređenju samog srpskog znakovnog jezika i znakovnih jezika nacionalnih manjina, što je sugestija Saveza gluvih i nagluvih Srbije i pojedinih udruženja, a što je ugrađeno u tekst kroz član 19. gde je eksplicitno navedeno da javna služba, Savet za osobe sa invaliditetom, organi nadležni za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i naučno - istraživačke, obrazovne i ustanove kulture sagledavaju potrebe i mogućnosti, između ostalog i za dalju standardizaciju, razvoj i istraživanje srpskog znakovnog jezika i znakovnih jezika nacionalnih manjina;
- predstavnici jedinica lokalne samouprave posebno su pohvalili donošenje zakona kojim se uklanjaju komunikacijske barijere i utvrđuje pravo gluvih osoba na uslugu tumača za znakovni jezik, istakavši da su već prepoznali potrebe koje gluve osobe imaju i u svojim lokalnim budžetima predvideli sredstva kojima delimično finansiraju rad kancelarija za znakovne prevodioce (Smederevo, Zrenjanin, Vršac, Novi Sad, Niš, Pančevo, Pirot, Vranje);
- posebno je istaknuta važnost podsticanja, sprovođenja mera i rada na obezbeđivanju pružanja telekomunikacionih usluga korišćenjem usluga univerzalnog servisa, odnosno telefonskih i drugih komunikacionih usluga uz upotrebu video telefona, tabloneta, kol centra i tumača za znakovni jezik za gluvu osobu radi osiguranja jednakih mogućnosti za pristup telefonskim uslugama. Ove sugestije su prihvaćene i ugrađene u tekst uz istovremeno usaglašavanje sa Zakonom o elektronskim komunikacijama („Službeni glasnik RS”, br. 44/10, 60/13 – US i 62/14);
- članovi udruženja gluvih naglašavali su i potrebu obezbeđivanja što većeg broja TV emisija koje se prevode na znakovni jezik, jer ukoliko gluvi nemaju informacije, nemaju ni saznanja, ni mogućnosti za razvoj i uključivanje u različite društvene tokove. Iz razloga navođenja ovakvih primedaba, kroz član 17. izdvojene su i posebno naglašene mere u oblasti elektronskih komunikacija, što je usaglašeno sa odredbama odgovarajućeg zakona;
- posebna sugestija većine učesnika javnih rasprava odnosila se na potrebu zvaničnog formiranja tela Vlade koje će se baviti pitanjima osoba sa invaliditetom uopšte i posebno pitanjima vezanim za jezik gluvih, a u odnosu na šta je odlučeno da će to pitanje biti predmet uređivanja posebnim zakonom.

Tekst Nacrta zakona, je u skladu sa procedurom, poslat na mišljenje nadležnim ministarstvima, a Savez gluvih i nagluvih Srbije i Savez gluvih i nagluvih Vojvodine audiološki centar saglasni su i podržavaju ovaj zakon.

6) Koje će se mere tokom primene zakona preduzeti da bi se ostvarilo ono što se donošenjem zakona namerava?

Radi izvršavanja ovog zakona, u roku od šest meseci od njegovog stupanja na snagu, ministar nadležan za poslove obrazovanja doneće program za učenje znakovnog jezika, a udruženja gluvih i savez dužni su da u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona usklade svoju organizaciju, rad i akte sa odredbama zakona.

Sa druge strane, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja će, u saradnji sa Nacionalnom organizacijom osoba sa invaliditetom Srbije i Savezom gluvih i nagluvih Srbije, sagledati potrebe za obezbeđivanjem usluge tumača na teritoriji cele Republike i posebno gluvim osobama neposredno predočiti utvrđena prava. Istovremeno će se vršiti i popularizacija mogućnosti korišćenja usluge tumača za znakovni jezik, sa posebnom napomenom da je, u okviru Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, još 2010. godine sprovedeno pilotiranje usluge tumača znakovnog jezika započeto kao jedna od prvih aktivnosti projekta „Pružanje unapređenih usluga na lokalnom nivou” - DILS. Od tada do danas, oko 40 organizacija gluvih i nagluvih u Srbiji počele su realizaciju usluge prevodilačkog servisa za znakovni jezik. Gluve osobe su dakle, u velikoj meri, upoznate sa prednostima koje imaju upotrebom ove usluge i vrlo zainteresovane da, kada je to potrebno, uslugu i koriste. Međutim, radi dosledne i potpune primene zakona, nakon njegovog donošenja, biće organizovane tribine sa ovim udruženjima na kojima se planira upoznavanje kako članova udruženja, tako i šire javnosti i zaposlenih u javnim službama o pravima koja ima stoje na raspolaganju, mogućnostima korišćenja usluge tumača znakovnog jezika i obavezama u skladu sa ovim propisom.

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja će, u saradnji sa Savezom gluvih i nagluvih Srbije, popularizovati mogućnost korišćenja ove usluge, a kroz neposrednu saradnju Javne službe, ministarstvo nadležnog za poslove unapređenja položaja osoba sa invaliditetom i drugih organa nadležnih za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i naučno - istraživačkih, obrazovnih i ustanova kulture, kao i drugih organa i organizacija, moći će, na najadekvatniji način, i da se preporučuju mere za ostvarivanje ravnopravnosti osoba sa invaliditetom i mere za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika, kao i razvoj mreže tumača za znakovni jezik na celoj teritoriji Republike Srbije u skladu sa potrebama, stvaranje uslova za standardizaciju i istraživanje znakovnog jezika sa ciljem njegovog daljeg unapređivanja i preduzimaju druge mere za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika.

Takođe, važno je napomenuti i da će putem televizijskih programa, odnosno emitovanjem sadržaja koji prate tumači za znakovni jezik takođe biti omogućena lakša afirmacija ne samo znakovnog jezika, nego i potreba za prihvatanjem različitosti i omogućavanje ravnopravnosti osoba sa invaliditetom. Omogućavanjem sticanja kompetencija za tumače za znakovni jezik, putem organizovanog procesa učenja i sticanja odgovarajućih sertifikata, veći broj lica će biti adekvatno osposobljen da prevodi na znakovni jezik, što će automatski omogućiti lakšu i ekonomičniju dostupnost ovih usluga i pružaocima medijskih usluga, koji će moći da angažuju i veći broj tumača, odnosno da na dnevnom nivou pruže više sadržaja dostupnih gluvim osobama. Sama ta činjenica omogućava sa jedne strane dalju afirmaciju

samog znakovnog jezika, ali istovremeno i već prihvatanje i zadovoljavanje potreba osoba sa invaliditetom uopšte.

Obezbeđenje sprovođenja odredaba ovog zakona, pored toga što se mogućnost korišćenja usluge tumača vezuje za udruženja osoba sa invaliditetom čiji je prvenstveni interes zaštita i unapređenje položaja ove kategorije ljudi, i što se predviđaju mere za unapređenje usluge tumača i samog znakovnog jezika, postiže se i propisivanjem odgovarajućih kazni u slučajevima kada se zabrani ili ne omogući upotreba usluge tumača za znakovni jezik.

U vezi razmatranja mogućnosti za rešavanje problema bez donošenja zakona, napominjemo da se radi o materiji koju je moguće regulisati isključivo zakonom.

Imajući u vidu da se radi o zakonskoj materiji, donošenje zakona je najbolji, odnosno jedini način za rešavanje problema gluvih osoba, čime se realizuje i načelo zabrane diskriminacije ali i stvaraju preduslovi za punu inkluziju ove kategorije građana u društvo.

VI. Razlozi za donošenje zakona po hitnom postupku

Ovaj zakon predstavlja jednu od afirmativnih mera koje je moguće preduzeti radi unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – gluvih osoba. Istovremeno od 7. decembra 2014. godine, u skupštinskoj proceduri nalazi se i Predlog zakona o kretanju uz pomoć psa vodiča, koji takođe predstavlja afirmativnu meru prema osobama sa invaliditetom – prevashodno slepim licima i osobama koje se kreću uz pomoć invalidskih kolica, i pokazuje nameru celokupnog društva da se položaj osoba sa invaliditetom u što većoj meri izjednači sa položajem ostalih članova društva. Predlog zakona o kretanju uz pomoć psa vodiča je na dnevnom redu Narodne skupštine i njegovo usvajanje se očekuje tokom tekuće nedelje, a imajući u vidu da se na ovaj način, donošenjem oba zakona, omogućava pristupačnost i ostvarivanje različitih prava u skladu sa potrebama pojedinih kategorija osoba sa invaliditetom, u smislu inkluzije osoba sa invaliditetom u sve društvene tokove, predlaže se istovremeno donošenje ova dva zakona.

IZJAVA O USKLAĐENOSTI SA PROPISIMA EVROPSKE UNIJE
--

1. Ovlašćeni predlagač propisa: Vlada

Obrađivač: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja - Sektor za zaštitu osoba sa invaliditetom, isključiva nadležnost

2. Naziv propisa

Predlog zakona o upotrebi znakovnog jezika - Law on Sign Language

3. Usklađenost propisa sa odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne strane, i Republike Srbije sa druge strane („Službeni glasnik RS”, broj 83/08) (u daljem tekstu: Sporazum), odnosno sa odredbama Prelaznog sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice, sa jedne strane, i Republike Srbije, sa druge strane („Službeni glasnik RS”, broj 83/08) (u daljem tekstu: Prelazni sporazum)

a) Odredba Sporazuma i Prelaznog sporazuma koja se odnose na normativnu saržinu propisa

Ne postoje odredbe Sporazuma i Prelaznog sporazuma koje se neposredno odnose na normativnu sadržinu propisa. Jedina odredba Sporazuma koja se može odnositi na ovaj propis sadržana je u Naslovu 8. Politike saradnje Član 101. stav 2. koji glasi:

Strane će sarađivati u olakšavanju reforme politike zapošljavanja u Srbiji, u kontekstu jačanja privredne reforme i integracije. Saradnja će takođe biti usmerena ka prilagođavanju sistema socijalnog osiguranja novim ekonomskim i socijalnim zahtevima i uključivaće usklađivanje zakonodavstva u Srbiji o radnim uslovima i jednakim mogućnostima za žene i muškarce, za osobe sa invaliditetom i pripadnike manjinskih i drugih osetljivih grupa, kao i poboljšanju stepena zaštite zdravlja i bezbednosti radnika, uzimajući kao parametar postojeći stepen zaštite u Zajednici

b) Prelazni rok za usklađivanje zakonodavstva prema odredbama Sporazuma i Prelaznog sporazuma

/

v) Ocena ispunjenosti obaveze koje proizlaze iz navedene odredbe Sporazuma i Prelaznog sporazuma

/

g) Razlozi za delimično ispunjavanje, odnosno neispunjavanje obaveza koje proizlaze iz navedene odredbe Sporazuma i Prelaznog sporazuma

/

d) Veza sa Nacionalnim programom za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije

/

4. Usklađenost propisa sa propisima Evropske unije

Ne postoje propisi Evropske unije koje se odnose na normativnu sadržinu propisa. Jedini osnov sadržan je u Povelji o osnovnim pravima (12007P026 Charter of Fundamental Rights of the European Union, Title III: Equality, Article 26 – Integration of persons with disabilities), član 26. Integracija osoba s invaliditetom, kojim je utvrđeno da:

Unija priznaje i poštuje pravo osoba sa invaliditetom da koriste mere kojima je cilj osiguranje nezavisnosti, društvene i profesionalne uključenosti i njihovo učešće u životu zajednice.

a) Navođenje primarnih izvora prava EU i ocene usklađenosti sa njima

/

b) Navođenje sekundarnih izvora prava EU i ocene usklađenosti sa njima

/

v) Navođenje ostalih izvora prava EU i usklađenst sa njima

/

g) Razlozi za delimičnu usklađenost, odnosno neusklađenost

/

d) Rok u kojem je predviđeno postizanje potpune usklađenosti propisa sa propisima Evropske unije

/

5. Ukoliko ne postoje odgovarajući propisi Evropske unije sa kojima je potrebno obezbediti usklađenost treba konstatovati tu činjenicu. U ovom slučaju nije potrebno popunjavati Tabelu usklađenosti propisa.

Ne postoje pravni propisi EU sa kojima je potrebno obezbediti usklađenost.

Zemlje članice same obezbeđuju jednakost i kreiraju mere kojima se to čini, a jedna od mera jeste upotreba znakovnog jezika za gluve osobe. Propisi kojima se reguliše ova materija postoje u gotovo svim zemljama EU.

6. Da li su prethodno navedeni izvori prava EU prevedeni na srpski jezik?

/

7. Da li je propis preveden na neki službeni jezik EU?

Ne

8. Učešće konsultanata u izradi propisa i njihovo mišljenje o usklađenosti?

Ne